

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Speciální metody výcviku služebních psů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Dr. Ing. Naděžda Šebková

Autor práce: Bc. Jan Pech

2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma
Speciální metody výcviku služebních psů
vypracoval samostatně a použil jen pramenů,
které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

V Českých Budějovicích, 12. dubna 2010

.....
podpis autora práce

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji své vedoucí diplomové práce paní

Dr. Ing. Naděždě Šebkové

za odborné vedení a všestrannou pomoc při zpracování této práce.

Rovněž děkuji panu **Ing. Martinu Veverkovi**

z Generálního ředitelství Cel v Praze

za poskytnuté informace a věcné připomínky.

AUTORSKÝ REFERÁT

Tématem mé diplomové práce jsou „Speciální metody výcviku psů“. Toto téma jsem si vybral záměrně, jelikož pracuji u Celní správy České republiky. Mou pracovní náplní je vyšetřování trestných činů drogové problematiky.

Cílem mé práce bylo komplexní zmapování a popsání metod speciálního výcviku služebních psů u Celní správy ČR. Velký důraz byl kladen na konkrétní popis jednotlivých metod vyhledávání a popsání jejich specifických charakteristik. V diplomové práci jsem vylíčil konkrétní případové studie, které popisují práci služebního psa přímo v terénu a je zde patrný celkový přínos služebních psů pro praxi celní správy. Cílem bylo zároveň shromáždění statistických dat celní správy za určité časové období, kde jsou konkrétní počty záchytů služebních psů. Literární rešerše shrnuje poznatky zejména o historii celní správy, popisuje historický vývoj služební kynologie, vhodná plemena psů, metody jejich výcviku apod. Cílem kapitoly „Literární rešerše“ je komplexní popsání jednotlivých typů výcviku služebních psů, zejména výcviku na vyhledávání omamných a psychotropních látek, tabáku a tabákových výrobků, vyhledávání výbušnin a detekce ohrožených druhů CITES. Ze statistických dat Celní správy ČR byla shromážděna data z období z let 2006 - 2009, která se týkala zejména počtu a zaměření služebních psů, jejich záchytů v jednotlivých oblastech vyhledávání. Data byla zpracována do přehledných grafů. V roce 2006 se služební psi podíleli na 243 záchytů, zatímco v roce 2009 jich bylo již 326. Je evidentní, že počet záchytů služebních psů se rok od roku zvyšuje. V poslední době je zaznamenán vysoký nárůst v hmotnosti zadržené marihuany, který je skoro 20 krát větší než v předchozích letech. Do výkonu služby celní správy bylo v roce 2009 celkem zařazeno 65 služebních psů. Nejvíce záchytů je v současné době na letištích, zde dochází k velkým nálezům zejména v zavazadlových prostorech, u tzv. polykačů a kurýrů, kteří cestují z rizikových destinací. Celkově se psi v roce 2009 podíleli na 162 případech záchytů drog, 67 záchytů tabákových výrobků, 97 záchytů živočišných produktů podléhajících zákazu dovozu (CITES). Z výše uvedeného bylo odhaleno kolem 1,8 mil. ks cigaret a 817 kg tabáku.

Klíčová slova: kynologie - pes - výcvik - Celní správa – záchyty

ABSTRACT

The topic of this diploma thesis is „Special methods of dogs training“. I chose this topic on purpose because I work for the Czech Customs Administration. My job is investigation of drug crimes.

The aim of this thesis is to map and describe methods of special dogs' training of service dogs at Czech Customs Administration in a complex way. The stress is put on a detailed description of individual methods of searching and definition of its specific characteristic. I described in this thesis concrete case studies which talk about work of a service dog in the field and the global benefit of dogs for practise at Customs Administration. The aim was at the same time to gather statistical data of Customs within a certain time period where numbers of seizures made by service dogs are stated.

Literature search sums up findings especially about history of Customs Administration, describes historical development of service cynology, suitable dog breeds, methods of its training etc. The aim of the chapter „Literature search“ is complex description of individual types of dogs' training, especially training for searching for drugs, tobacco and tobacco products, explosives and detection of protected animal species CITES. From statistical data of Czech Customs Administration there were data from the period 2006 - 2009, which were concentrated on numbers and specialization of service dogs, seizures made by them in individual fields. Data were processed into graphs.

In 2006 the service dogs took part in 243 seizures, while in 2009 there were already 326. It is evident that numbers of seizures made by dogs is higher with every year. Lately there was seen great increase in weight of seized marihuana which is almost 20 times higher than in previous years. In 2009 in total 65 service dogs were working at Czech Customs. The biggest number of seizures are recently made at the airports, here quite big seizures are made, especially in suitcases, at so called „swallowers“ and couriers who travel from risk destinations. In total in 2009 the dogs took part at drug seizures at 162 cases, 67 cases of tobacco products seizures, 97 seizures relating to protected animals (CITES). From the above mentioned it was in total cca 1,8 mil pcs of cigarettes and 817 kg of tobacco.

Key words: cynology – dog – training – Customs Administration – seizures

OBSAH	
1. ÚVOD	8
2. LITERÁRNÍ REŠERŽE	11
2.1 Historie celní správy	11
2.2 Historie služební kynologie	14
2.3 Dýchací soustava psa	16
2.4 Nerovová soustava psa	18
2.5 Smyslová soustava psa	19
2.5.1 Čich	19
2.6 Vhodná plemena služebních psů	21
2.7 Štěkot psů – etologický přístup	23
2.8 Metody výcviku psa	28
2.9 Teoretická základy výcviku	29
2.9.1 Psovod jako podnět pro psa	30
2.9.2 Osobnost psovoda	30
2.9.3 Podněty využívané při výcviku psa	31
2.9.4 Okolnosti, které mohou výcvik ztížit či usnadnit	32
2.10 Služební kynologie u Celní správy ČR	33
2.10.1 Odborná příprava psovodů	33
2.10.2 Kategorie služební psů	34
2.11 Kynologické výcvikové zařízení celní správy	34
2.12 Zkušební řád pro hodnocení výkonu služebních psů celní správy ČR v kategorii „pachové speciální práce“	36
2.13 Výkup, ustájení, přeprava a péče o služební psy celní správy	46
2.14 Metoda výcviku služebních psů celní správy	48
2.14.1 Výcvik psů na vyhledávání omamných a psychotropních látek (OPL)	49
2.14.2 Výcvik psů na vyhledávání zbraní	50
2.14.3 Výcvik psů na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků	50
2.14.4 Výcvik psů na vyhledávání CITES	51
2.14.5 Výcvik psů na vyhledávání výbušnin	52
3. MATERIÁL A METODY	54
4. VÝSLEDKY A DISKUZE	55
4.1 Případy z praxe	55
4.1.1 Nezákonný vývoz OPL	55
4.1.2 Detekce ohrožených druhů CITES	56
4.1.3 Nezákonný obchod s heroinem	56
4.2 Statistické zpracování dat	57
5. ZÁVĚR	63
6. SEZNAM LITERATURY	67
7. PŘÍLOHY	69

SEZNAM PŘÍLOH

1. Obrázkové přílohy

Obr. 1: Německý ovčák	1
Obr. 2: Belgický ovčák	1
Obr. 3: Holandský ovčák	2
Obr. 4: Pikardský dlouhosrstý ohař	2
Obr. 5: Anglický špringršpaněl	3
Obr. 6: Zlatý retrívr	3
Obr. 7: Výcvikové středisko služební kynologie Heřmanice	4
Obr. 8: Psinec ve výcvikovém středisku Heřmanice	4
Obr. 9: Výcvik služebního psa na poslušnost	5
Obr. 10: Výcvik služebního psa na vyhledávání OPL- prohledávání zavazadel	5
Obr. 11: Výcvik služebního psa na vyhledávání OPL – prohlídka automobilu	6
Obr. 12: Výcvik služebního psa na vyhledávání OPL – prohlídka autobusu	6
Obr. 13: Výcvik služebního psa na vyhledávání OPL – prohlídka vnitřku vozidla	7
Obr. 14: Výcvik služebního psa na vyhledávání OPL – vnější kontrola automobilu	7
Obr. 15: Výcvik služebního psa na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků	8
Obr. 16: „Komínek“ při výcviku na vyhledávání výbušnin	8
Obr. 17: Výcvik služebního psa na CITES	9
Obr. 18: Výcvik služebního psa na vyhledávání zbraní	10
Obr. 19: Nezákonný obchod s Heroinem	11

2. Textové přílohy

Text. příloha 1: Záznam o použití služebního psa	12
Text. příloha 2: Výcvikový deník všestranného psa	13
Text. příloha 3: Výcvikový deník služebního psa určeného pro PSP	14
Text. příloha 4: Evidenční karta služebního psa	15
Text. příloha 5: Jak se hledají ohrožená zvířata	16

1. ÚVOD

Tématem mé diplomové práce jsou „Speciální metody výcviku psů“. Toto téma jsem si vybral záměrně, jelikož pracuji u Celní správy České republiky. Mou pracovní náplní je vyšetřování trestných činů drogové problematiky.

Při mé práci zaujímají psi nezastupitelné místo, jelikož díky jejich schopnostem jsme schopni odhalit a později vyšetřovat velké množství trestných činů, které se týkají zejména distribuce a výroby omamných a psychotropních látek, vyhledávání výbušnin, vyhledávání tabákových výrobků a vyhledávání živočichů chráněných dle mezinárodní úmluvy CITES.

Cílem mé práce bylo komplexní zmapování a popsání metod speciálního výcviku služebních psů u Celní správy České republiky. Velký důraz byl kladen na konkrétní popis jednotlivých metod vyhledávání a popsání jejich specifických charakteristik. V diplomové práci jsem popsal konkrétní případové studie, které popisují práci služebního psa přímo v terénu a je zde patrný celkový přínos služebních psů pro praxi Celní správy ČR. Cílem bylo zároveň shromáždění statistických dat celní správy za určité časové období, kde jsou konkrétní počty ta záchytů služebních psů.

Po přečtení diplomové práce by si čtenář měl vytvořit ucelenou představu o výcviku služebních psů Celní správy České republiky a pochopit, jakou nezastupitelnou roli zde hraje právě služební pes.

Pes je živočichem, který provází dle nalezených kosterních pozůstatků člověka přes 27 tisíc let. Tím, že člověk domestikoval psa, získal přítele a pomocníka, a toto spojení je tím nejvýhodnějším, které kdy člověk v celých dějinách svého vývoje uzavřel. Zprvu člověk využíval především loveckých schopností psa a schopností varovat jej před nebezpečím. V souladu s vývojem lidské společnosti se měnily i úkoly, které pes plnil. Pes začal hlídat a bránit svého majitele, ale i jeho příbytek a majetek, tzn. i zvířata, která člověk vlastnil, byl používán i jako válečný pes. Práce u stáda byla zároveň tím momentem, který znamenal počátek potřeby specializace. Tím byl položen základ utváření jednotlivých plemen. V dnešní době to rozlišujeme více než 400 popsáných plemen. Dlouhou domestikací, výběrem zvířat vhodných k plnění různých úkolů a jejich křížením člověk vytvořil tak rozmanitou škálu podob a s nimi souvisejících povahových a pracovních vlastností, které nenajdeme u žádného jiného domestikovaného druhu. Až mnohem později, na přelomu 19. a 20. století, začaly být využívány i další vynikající schopnosti psa, nejen jeho vlohy k lovu, obraně

a ochraně. Znamenalo to počátek využívání psa jako pomocníka v policejních sborech, armádách a v celních a finančních službách.

Zpočátku nasazení ve výše uvedených sborech byla využita opět jeho schopnost hlídače a obránce, strážní a hlídkový pes je ostatně těmito službami využíván dodnes. Začala ale dráha služebního psa jako významného pomocníka určeného k pachovým pracím. Právě mimořádná schopnost čichových orgánů psa je důvodem využití pro služební účely, ať již se jedná o psy určené k vyhledávání omamných a psychotropních látek, zbraní a střeliva, živočichů, tabákových výrobků, peněz, ale i živých či mrtvých osob zavalených sutinami, sněhem, utonulých osob apod. Zde je využita schopnost psa zapamatovat si různé pachy. Úspěchy služebních psů např. při odhalování omamných a psychotropních látek v nejrafinovanějších úkrytech jako jsou nádrže na pohonné hmoty atd., vedou často laickou veřejnost k názoru, že takoví psi jsou narkomani, což jim pomáhá nalézt ukrytou drogu. Ve skutečnosti se jedná pouze o vhodný výběr plemene, povahy a kvalitní výcvik.

Celní správa zachytila i v době tzv. totality trend výcviku psů k vyhledávání OPL a již v 80. letech 20. století byli do služby nasazení kvalitní služební psi. Úroveň výběru a výcvikem vhodných plemen k této činnosti znamenala možnost navázání kontaktů i s celními správami západní Evropy. Již počátkem 80. let byl na základě takto navázaných kontaktů vyměněn s Celní správou Finska střední knírač za labradorského retrievra.

V letech komunismu ve státech tzv. Východního bloku byli však psi cvičeni nejen k boji s kriminalitou, ale různé formy výcviku byly zaměřeny i proti vlastním občanům. Jednalo se především o výcvik a používání některých plemen psů u Pohraniční stráže ČSSR i pohraničních orgánů bývalé Německé demokratické republiky. Cvičili se tzv. SUPi, tzn. samostatně útočící psi, u nichž nebyl výcvik zaměřen k poslušnosti, ale k agresivitě a účinnosti, v ČSSR to byli především němečtí ovčáci velkého vzrůstu, v Německé demokratické republice byl pro tyto účely vyšlechtěn malchover. Tito psi byli umístěni v kotech mezi ploty ženíjního zabezpečení státní hranice a při jejím narušení byli automaticky vypuštěni k útoku na narušitele. Osoby, na které SUPi zaútočili, byly zpravidla roztrhány.

Dnes je takový výcvik a zneužití psů našťastí minulostí a o to více je podporováno využití k činnostem, které jsou lidské společnosti prospěšné, ať již je to boj s kriminalitou, nebo např. používání vodících psů.

Význam služebního psa v Celní správě České republiky se nezmenšil ani v době moderních detekčních a rentgenových přístrojů, právě naopak. Žijeme v otevřené Evropě, která nepřeje jen volnému obchodu a cestování, ale bohužel i zločinu. A právě služební pes pro jeho schopnosti, možnosti operativního nasazení i finanční náročnost oproti extrémně drahým rentgenovým přístrojům je jedním z nejúčinnějších prostředků boje proti kriminalitě.

2. LITERÁRNÍ REŠERŽE

2.1 Historie celní správy

Historie celnictví je nerozlučně propojena s dějinami obchodu. Již v Bibli v Novém zákoně je zmínka o celníkovi Matoušovi. „Clo“ v současné době znamená dávku, která je stanovena na zboží, jenž překračuje hranice určitého státu. V době feudalismu mělo clo zpravidla význam mýta. Bylo vybíráno z vozu, koně, dopravního prostředku, a bylo tedy poplatkem za využívání cest, řek, mostů apod. Obchodník, jenž vezl zboží z jednoho místa na druhé, byl nucen platit clo nebo mýto. Cla se v té době dělila do několika skupin, např. clo ochranné, které mělo za význam chránit některá odvětví před cizí soutěží, či cla politického charakteru atd. Ve starověkých říších se celnictví dostalo na vysokou úroveň. Vzhledem ke geografickému umístění českých zemí byly české země předurčeny k tomu, že se stanou průsečíkem a centrem důležitých obchodních cest. Tzv. Jantarová cesta vedla od Baltského moře přes naše území na jih. Z archeologických nálezů lze usuzovat o velmi čilém obchodním styku se zahraničím. Toto dokazuje i skutečnost, že v čele prvního státního útvaru u nás byl franský kupec Sámó. Z této doby se zachoval také nejstarší písemný celní řád platný pro naše území, tzv. raffelstettenský statut z let 903-906, který dokládá, že Velká Morava měla rozsáhlé obchodní styky a významné trhy. V té době velmi významným dováženým zbožím na Velkou Moravu byla sůl. (Matoušek, Sabelová, 2007)

Do Čech a do Prahy, nejvýznamnějšího střediska českého státu, se ze zahraničí vozila nejen sůl, ale také šperky, drahé látky, koření apod. Naopak obchodníci z cizích zemí v Čechách nacházeli zase slad, chmel, med, vzácné kožešiny. Samotnou Prahou procházelo několikero významných obchodních cest, např. z Prahy ve směru na Písek - Budějovice a do Lince.

Ve 13. století vznikla v Čechách a na Moravě řada měst, která byla vybavena různými privilegii. Mezi významné výsady patřilo právo tzv. povinného skladu. Každý obchodník na základě této výsady byl nucen jet pouze po určité cestě a nesměl minout město s povinným skladem. Zde musel své zboží vyložit v tzv. Skladných domech, ungeltech, k prodeji a zaplatit za něj příslušné clo. Ungelt byl clem ze zboží dováženého a zemí prováženého. Nejslavnější ungelt v českém království vznikl v Praze, v Týnském dvoře. Z roku 1348 se zachoval významný dokument Pražský celní řád, který v sobě zahrnoval výšku cel na pražském mostě. Clo neboli ungelt se v 16. století vybíralo v mnoha českých městech. Síť ungeltních měst se rozšířila tolik, že málokterý obchodník projíždějící Čechami se vyhnul placení daného

poplatku. Cla byla různá, na řekách se vybírala cla říční. Na cestách cla cestná, při překročení hranic průvozná. (Mainuš et al., 1977)

Dlouhodobé vnitřní nepokoje a války nebyly v žádném období příznivé obchodu. Města chudla, obchodní cesty se staly nebezpečné. Ferdinand I. v první polovině 16. století provedl reorganizoval celnictví. Celní ungelt se začal platit v dalších 49 městech. Zdokonalil se systém vývozního cla. Byl stanoven nový celní systém a zaveden určitý pořádek do vybírání vývozních cel. V průběhu 16. století se zavedlo několik mandátů, které stanovily taxy i pro cla tranzitní a dovozní. Velmi výnosné byly celní stanice v Českých Budějovicích, Přísečnici a Chomutově. Vedle královského cla se v Čechách také vybíralo clo zemské na vývoz. Platilo se například při vývozu vína, ryb, zbraní, peří apod.

V období třicetileté války se situace zhoršovala. Tato doba nebyla pro celnictví příznivá. Po třicetileté válce se znovu v Čechách a na Moravě začalo probouzet hospodářství a budovat nový celní systém. Začaly se objevovat nové pohledy na funkci zahraničního obchodu. Do Čech znovu přijížděli cizí obchodníci. Z Čech se vyvážel chmel, ryby, víno či plátno. Bylo potřeba znovu zavést pořádek do celní a mýtní soustavy.

Podle tzv. Stichovy celní mapy, která byla vytvořena v 70. letech 17. století bylo celnictví uspořádáno následovně. České země byly rozděleny do deseti celních obvodů, českobudějovického, chebského, chomutovského, jabloneckého, německo-brodského, tachovského, prachatického, přísečnického, trutnovského a vysokomýtského.

Dozorčím orgánem celní stanice byl celní pojezdny, jehož úkolem byla kontrola všech celních stanic ve svém obvodě, a zároveň byla jakýmsi prostředníkem ve styku s nadřízenými orgány, což byla česká komora. Celní orgány sídlily zvláště v pohraničí. Zboží ze země vyvážené podléhalo clu, zboží dovážené podléhalo starému ungeltu. V praxi mezi tím nebyl žádný rozdíl. Celní řády stanovovaly výši cla. Na výběr ungeltu dohlíželi královští rytíři. Počet celních a ungeltních stanic v druhé polovině 17. století byl nadměrný – 145. Většina celníků v této době pocházela z řad obchodníků či řemeslníků a jejich odborná kvalifikace byla průměrná. Výkonnými orgány celních stanic byli celní zřizenci. Jejich náplní práce bylo prohlédnutí veškerého zboží, které bylo vezeno, neseno či plaveno. Museli zjistit, zda zboží, za něž bylo zapláceno clo, skutečně odpovídá tomu, co se přes hranice převáželo.

Značnou změnu v celní politice znamenal celní řád z roku 1737. Na dovoz cizího zboží, které bylo možno vyrobit doma bylo uvaleno vysoké clo. Tímto se mělo dosáhnout ochrany domácí výroby před zahraniční konkurencí. Celní řád měl rovněž napomoci s vzestupem vývozu českého zboží do zahraničí. V roce 1747 bylo zvláštním patentem zrušeno clo mezi Moravou a Čechami. Uklidnění vnitřního i zahraničního obchodu přinesl celní řád

a celní sazebník pro země Koruny české z roku 1752. Tímto sazebníkem byla uvalena vysoká cla pohybující se od 30 do 100 % na zboží dovážené do Čech a Moravy. Tato opatření souvisela se systémem politických opatření Marie Terezie. (Mainuš et al., 1977)

Celní řád z roku 1775 odstranil úplně celní hranice mezi většinou zemí monarchie. Výjimku tvořily Uhry, Terst, Halič, Chebsko a Plzeň. Prohibiční politika byla uvolněna v roce 1839 novým celním řádem. V roce 1850 byla zrušena celní linie mezi Uhrami a západní částí říše. Vytvořil se tak jednotný trh, který si vyžádal legislativní změny. Oblast celnictví spravovalo ministerstvo financí. Po velké hospodářské krizi v 70. let 19. století přijalo Rakousko-Uhersko autonomní celní tarif, poskytující vyšší celní ochranu. Nejzávažnější částí bylo nastolení zásady platit clo ve zlatě, což znamenalo všeobecné zvýšení cel o 15-20 %. V průběhu první světové války význam cel rapidně pokles. Systém výkonu celní správy po rozpadu Rakousko-Uherska v roce 1918 převzala vzniklá Československá republika. Po svém vzniku byl převzat celý právní řád a správní systém Rakousko-Uherska. Okamžitě po vzniku ČSR bylo zřízeno ministerstvo průmyslu, živností a obchodu. Ministerstvo financí zůstalo ve správu celní správy. V roce 1920 byl zřízen Úřad pro zahraniční obchod, jehož hlavním úkolem bylo vypracování nového celního tarifu. V roce 1927 byl celní sbor upraven novým celním zákonem, který patřil k nejmoderněji pojatým celním zákonům ve světovém měřítku. První instancí celní správy se staly celní úřady a druhou instancí okrskové celní správy. Zásadní změny postihly také finanční stráž, která byla rozdělena na dva sbory. Na důchodkovou kontrolu a finanční stráž. Rozvoj letecké dopravy si vyžádalo zřízení celních letišť v Brně, Praze a Mariánských Lázních. (Mainuš et al., 1977)

Období první republiky bylo ukončeno okupací a 1. října v roce 1940 byl začleněn protektorát Čechy a Morava do celní unie s Německem. Mezníkem v našich novodobých dějinách se stal rok 1948. Stal se východiskem organizační přestavby zahraničního obchodu, monopolem státu a orgánem nadřazených se stalo ministerstvo zahraničního obchodu. Celní správa byla vyjmuta z pravomoci ministerstva financí a byla převedena pod Národní výbory. Část příslušníků celní správy byla převedena do Sboru národní bezpečnosti. (Mainuš et al., 1977)

V roce 1952 byly položeny nové základy organizační struktury celní správy. Hlavním úkolem byla ochrana monopolu zahraničního obchodu. Součástí ministerstev zahraničního obchodu byla Ústřední celní správa, která řídila celnice. Na Československém území bylo vytvořeno 86 celnic. Po listopadu 1989 znovu roste význam cla jako příjmu státního rozpočtu. Celní správa byla převedena opět pod resort Ministerstva financí. Vznikl nový celní zákon č.13/1993, který vycházel ze zásad připravovaného celního společenství. Byly vytvořeny

nové uniformy, změnilo se hodnotní označení. Pracovní vztah celníků se změnil na vztah služební. (Matoušek, Sabelová, 2007)

Ke dni 1. 5. 2004 vstoupila Česká republika do Evropské unie. Zanikly hraniční celní úřady, výjimkou jsou mezinárodní letiště např. Praha. Byly ukončeny pravidelné kontroly na hraničních přechodech. Celní správa přešla procesem transformace a organizačních změn.

System celní správy je ukotven v zákoně č. 185/2004 Sb. O Celní správě České republiky. Celní správa je podřízena Ministerstvu financí. Tvoří ji Generální ředitelství cel, celní ředitelství a celní úřady. Celní správa je bezpečnostním sborem, v jejím čele je generální ředitel Generálního ředitelství cel plk. JUDr. Pavel Novotný.

Celníci jsou fyzické osoby, které plní úkoly celní správy na základě zákona upravujícího služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů. Orgán celní správy má postavení policejního orgánu, orgánu činného v trestním řízení. Jedná se o trestní řízení vedené v oblasti daní, cel, podloudnictví s omamnými látkami, zahraničního obchodu, s chráněnými živočichy, atd. Celníci se řídí zákonem č. 13/1993 Sb., celním zákonem.

2.2 Historie služební kynologie

Služební kynologie je datována k počátku 19. století. Od této doby se začal využívat pes v pohraniční a četnické službě, armádě. Pes byl využíván k doprovodu četníka. První zmínky o psu jako pomocníku četníka jsou datovány k roku 1897. V Belgii v roce 1900 se začali aktivně využívat služební psi ke kriminalistickým účelům. Rytmistr Rotter vydal první knížku o výcviku služebního psa. V roce 1910 dalo ministerstvo povolení k užívání čtyř psů, kteří byli jen do této doby využíváni zkušebně. Byla vytvořena směrnice „Výcvik a použití služebních psů“. V roce 1914 byl podán návrh, aby vůdcové služebních psů byli vyzbrojeni pistolí. V roce 1915 byl zřízen státní psinec v Písku, jehož vedením byl pověřen rytmistr Rottra. Zde probíhaly kurzy pro vůdce služebních psů a jejich psy a zároveň se zde odchovávali další vhodné psi. Po 1. světové válce byl psinec zrušen.

V letech 1914-1918 využívala psy zejména německá armáda. Psi byli využíváni ke službě hlídkové, strážní, pátrací, spojovací a zpravodajské. Zároveň pracovali jako nosiči munice, tahouni. Dále vyhledávali raněné a zahynulé vojáky, stopovali a pronásledovali uprchlé osoby. V 1. světové válce se aktivně využilo 35 000 vycvičených psů. V roce 1920 byla založena vojenská škola pro výcvik vojenských a sanitních psů v Kostelci nad Orlicí. Od roku 1921 mohli četníci brát služební psy do služby, podmínkou bylo splnění

odborné zkoušky psa. Dne 12. 1. 1922 přijalo ministerstvo vnitra zkušební řád pro služební psy. V roce 1922 vznikl psinec v Nových Hradech, kde bylo pro začátek nakoupeno 5 psů. První kurz pro výcvik služebních psů a psovodů se uskutečnil již v roce 1923. Tento kurz absolvovalo 13 psů. V roce 1925 se psinec z Nových Hradů přesunul do nově vybudovaného střediska Pyšelích u Prahy. Za služebního psa se v této době považovali psi plemene německého ovčáka, dobrmana, rotvajlera, knírač a boxer. V tomto výcvikovém středisku se také cvičili psi pro státní policii, finanční stráž, pro ozbrojenou stráž ochrany železnic (Rylov, 1954).

V roce 1928 bylo založeno Ústřední četnické pátrací oddělení (ÚČPO), které spadalo přímo pod resort ministerstva vnitra. Hlavními úkoly bylo organizování výcviku a chovu služebních psů. Součástí se stal i ústav v Pyšelích. Začaly se vytvářet četnické pátrací stanice, a to zejména v místech krajských soudů. V roce 1932 byli služební psi využiti v 1486 případech zločinů. Úspěšnost byla kolem 38 %. Ke konci roku 1932 bylo v Československé republice evidováno celkem 451 psů četnických, strážnických a policejních. V roce 1936 vzniká nový ozbrojený sbor - stráž ochrany státu. (Kranátová, 2001)

Za protektorátu se využití služebních psů rapidně snížilo. Byla zrušena armáda a finanční stráž. Instituci služebních psů převzalo v roce 1939 četnictvo Protektorátu Čechy a Morava. Psy využívaly německé vojenské i policejní složky. V této době se také rozšířilo využití služebních psů. Jedním z nových úkolů bylo hledání nevybuchlých min, pomoc při odminování polí, vyhledávání zasypaných osob po náletech.

Po 2. světové válce se užívání psů u ozbrojených složek opět obnovilo. Nově obnovená armáda využívala psy zejména ke strážní službě. Byl založen Sbor národní bezpečnosti. Začal se organizovat výcvik služebních psů, zejména k hlídkové a strážní službě. Největší uplatnění našli psi u nově organizované ochrany státních hranic, prováděné pohraničních stráží. V rámci pohraniční stráže byla v 60. letech v Libějovicích založena praporčická škola pro psovody a současně zde vznikla další chovná stanice služebních psů. Další chovná stanice vznikla v Domažlicích.

Sbor ozbrojené ochrany železnic využíval služební psy již od svého obnovení v roce 1945. Psi byli využíváni k doprovodu vlaků, ke kontrole odstavených vlakových souprav a objektů, k zajištění pořádku na nádražích. Další využití bylo na pachové práce, především ke sledování pachové stopy pachatele. Sbor ozbrojené ochrany železnic existoval až do roku 1993, kdy zanikl a byl začleněn pod Policii ČR pod názvem železniční policie. V roce 1947 vychází rozkaz, který povoluje za splnění určitých podmínek vodit do služby vlastní ochranné psy. V roce 1955 je vydána Směrnice o služební kynologii a o používání služebních pátracích

psů v boji proti zločinnosti. Služební psi jsou využíváni především k pátrání po pachateli po pachové stopě zanechané pachatelem, ke ztotožnění dvou předmětů podle shodnosti pachů, ke ztotožnění osoby pachatele dle pachu zjištěného předmětu, k vyhledávání nábojnic, k pátracím akcím po pohřešovaných. (Kranátová, 2001)

U Sboru národní bezpečnosti se v této době využívali i obranní psi, zejména k hlídkové a strážní službě k provedení nástrah a zadržení pachatele, ke střežení objektů a k preventivnímu hlídkování. V roce 1952 bylo vybudováno nové středisko pro výcvik služebních psů v Býchorech u Kolína. Středisko se stalo součástí Ústřední kriminální služby.

V 50. - 60. letech byla v NDR vyvinuta nová metoda s využitím speciálně cvičených psů – metoda pachové identifikace. V České republice se metodě pachové identifikace věnoval zejména Dr. Vilém Eis. Metoda se ovšem do praxe začala prosazovat až okolo roku 1975. Kolem roku 1971 vzniká jako částečná ozbrojená složka celní služba. U celní správy byli služební psi využíváni nejprve jako ochranní a pátrací, k vyhledávání osob nelegálně překračujících hranice. Po vzniku metody pachové identifikace k vyhledávání drog a omamných látek u osob a zavazadel, v dopravních prostředcích, v nákladovém prostoru a v převáženém zboží. V 70. letech vznikla ozbrojená stráž ochrany letišť, kde byli psi využíváni na obranné práce. Koncem 90. let se využití psů rozšířilo i na pachové práce, zejména k vyhledávání drog a omamných látek.

Až do roku 1993 byly informace, které se týkaly pachové identifikace považovány za tajné. Ve stejném roce byla založena komise pro koordinaci jednotného řízení, výkonu a materiálního zabezpečení služební kynologie, chovu a výcviku služebních psů, kriminální, pořádkové, pohraniční a cizinecké policie v rámci Policie ČR.

V roce 1997 byla vydána směrnice č.j. VB/F – 021/R-77 „Směrnice pro využívání metody pachových konzerv ve Sboru národní bezpečnosti“. Zároveň vzniká směrnice o služební kynologii. (Kranátová, 2001)

2.3 Dýchací soustava psa

Soustava dechového ústrojí sdružuje orgány, které zajišťují výměnu plynů mezi vnějším prostředím a krví. Ve vdechovém vzduchu přivádějí k tělu kyslík, s vydechovaným vzduchem odvádějí kysličník uhličitý.

Dechové ústrojí dělíme na dechové cesty a na vlastní dechové kanálky a sklípky, v nichž dochází k výměně plynů. Dechové cesty tvoří stále otevřené trubice, vystlané sliznicí

s víceřadým řasinkovým epitelem. V plicích navazují na dechové cesty slepě končící dechové kanálky a sklípky, vystlané jednovrstevným tenkým epitelem. Kyslík ve vzduchu prostupuje epitelem do krve proudících hustých kapilárních sítí. Na počátku dechových cest je čichové čidlo, jehož úlohou je kontrola složení vdechovaného vzduchu. (Najbrt et al., 1980)

Dýchací cesty dělíme na horní a dolní. Horní dechové cesty vznikly odštěpením od ústní dutiny a skládají se z nosní dutiny a nosní části hltanu. Dolní dechové cesty jsou tvořeny hrtanem, průdušnicí, průduškami a plicemi.

První částí dechových cest, kam vstupuje vzduch, je nosní dutina. Nosní dutina je nosní přepážkou dělena na dvě poloviny. Vzduch se do nosní dutiny dostává nozdrou, která je součástí zevního nosu. Zevní nos tvoří dorsální část obličejové plochy hlavy. Na zevním nose popisujeme hřbet nosu, který po stranách přechází v pravou a levou krajinu. Postranní nosní krajiny tvoří podstatnou část obličeje. Zevní nos zevně ohraničuje pravou a levou nosní dutinu. Vstup do každé nosní dutiny je tvořen nozdrou. U psa přechází zevní nos u dlouholebých plemen hřbetem nosu téměř neznatelně až do čelní krajiny. U krátkolebých plemen je na hranici mezi hřbetem nosu a čelní krajinou příčný žlábek. Nosní hrot je u psa ve srovnání s ostatními domácími zvířaty nejzřetelnější. Představuje jej pohyblivý čenich rozdělený brázdičkou, která zasahuje z horního pysku až na čenichové zrcátko. Čenichové zrcátko je uloženo mezi nozdrami nad horním pyskem, je bezchlupé a hladké. Nejčastěji bývá černě pigmentované.

V nosní dutině se vzduch částečně očišťuje od prachových částí a je oteplován. Z nosní dutiny přechází vzduch nosohltanovým průchodem do hltanu, kde se dechová cesta kříží s cestou trávícího ústrojí. Hrtan se nachází na přední straně krku, je spojen dutinou nosní a nosohltanem. Vnitřní sliznice hrtanu obsahuje mnohočetná nervová zakončení. Podrážděním sliznice vzniká podráždění ke kašli. V hrtanu jsou uloženy hlasivky. Další důležitou funkcí hrtanu je regulace proudu vdechovaného vzduchu a chránění plic před vniknutím cizích předmětů. Při polykání potravy zakrývá přední chrupavka (příklopka) vchod do hrtanu. Z hrtanu se vzduch dostává do plic dýchací trubicí, která se skládá ze 42-45 chrupavčitých prstenců. Průdušnice se ve spodní části dělí na dvě průdušky, které se několikanásobně větví a navazují na ně dýchací kanálky v plicích. Plíce jsou uloženy v hrudní dutině, která jim zajišťuje ochranu a oporu a zároveň díky pohybům svých stěn plíce ovládá. Hrudní dutina je vystlaná pohrudnicí, která přechází na povrch plic jako poplicnice. Pohrudniční dutina je vyplněna pohrudničním mokem, jelikož pohrudniční mok jako kapalina je neroztažitelný, přenáší pohyb hrudní stěny i bránice na plíce. V plicích dochází k výměně plynů mezi vzduchem a krví. Z vdechovaného vzduchu krev přebírá kyslík a odstraňuje

kysličník uhličitý. Počet vdechů u psa za minutu je 14-16. Zvyšuje se při fyzické námaze a zvýšené teplotě. (Najbrt et al., 1980)

2.4 Nervová soustava psa

Funkcí nervové soustavy je zajišťovat a regulovat vzájemné vztahy mezi orgány soustavy, spojovat funkce těla v jediný celek, odpovídat na podráždění a vytvářet dočasné spojení s vnějším prostředím. Nervová soustava rozlišuje podráždění vnímána smysly, které přicházejí z vnějšího prostředí a přeměňuje je na vjemy, tím se uskuteční určitý děj. Nervová soustava se dělí na centrální, vegetativní neboli autonomní a periferní. Stavebním kamenem nervové tkáně jsou nervové buňky se svými výběžky neboli neurony. Centrální nervovou soustavu představuje mozek a mícha. Mícha uložena v páteřním kanále je obklopena míšním mokem, který ji chrání před silnými otřesy. Po celé délce míchy jsou umístěny míšní nervy, které při výstupu tvoří nervové uzly. Mícha je složena z bílé a šedé hmoty. Základní funkcí míchy je uskutečňování jednoduchých nepodmíněných reflexních dějů a vedení podráždění v mozku. Mícha je funkčně spojena s velkým mozkem a je trvale pod vlivem impulzů, které z něho přecházejí. Mozek se dělí na prodlouženou míchu, velkou míchu a mozeček. Prodloužená mícha je uložena v dutině lebeční. Jsou zde uložena důležitá nervová centra jako srdeční, dýchací, zažívací a jiné. Poškození vyvolává smrt zvířete. Mozeček je uložen nad prodlouženou míchou, má charakteristický tvar stromu. Jeho hlavním úkolem je řízení svalů při složitých pohybech organismů a udržování rovnováhy těla. Velký mozek se dělí na střední mozek, mezimozek a přední mozek. Velký mozek je ústředí vyšší nervové činnosti a je místem vzniku podmíněných reflexů. Jsou zde uložena důležitá centra zraku, tepelné regulace, čichu a hmatu. Vegetativní nervová soustava reguluje procesy ve vnitřních orgánech a udržuje stabilitu vnitřního prostředí organismu. Skládá se ze dvou oddílů centrálního, který je uložen ve hřbetní, prodloužené míše a také na různých místech v mozku, a periferního, který tvoří nervové uzliny a vlákna. Periferní oddíl vegetativní nervové soustavy se dělí na sympatickou a parasympatickou část. Sympatická nervová soustava povzbuzuje část vnitřních orgánů k vyšší činnosti a parasympatická nervová soustava jejich činnost tlumí. Například sympatický nerv urychluje srdeční činnost a parasympatický nerv (bloudivý) srdeční činnost zpomaluje. Periferní nervovou soustavu tvoří rozvětřující nervové kmeny, které vycházejí ze hřbetní míchy a mozku do celého organismu. Z mozku vychází dvanáct párů mozkových nervů a mozek je jimi spojen s periferní soustavou. (Šebková, 2008)

V současné době mají psi opravdový návrat na různých polích vědy. Nové behaviorální metody a teoretické přístupy dovolují rozvoj alternativních zvířecích modelů, které mohou oživit mnoho oblastí vědy, včetně kognitivní etologie a genetiky. Je nasnadě hypotéza, že během posledních 10 000 let vývoje si psi rozvinuli sadu sociálních schopností, které dovolují blízkou interakci s lidskou společností. Výsledkem toho se psi stali jedním z nejdůležitějších druhů savců. Psi mohou poskytnout dobrý model jak pro vývoj lidských sociálně-kognitivních schopností, tak pro studování základních nervových a genetických struktur těchto znaků chování. Je zde předpoklad, že existuje překrývání mezi lidským a psím komplexem chování, protože během svého vývoje v blízkém kontaktu se skupinami lidí si psi vyvinuli funkcionálně podobné sociální schopnosti. Proto souběžné sledování lidského a psiho komplexu chování rozšiřuje naši možnost porozumět lidskému sociálnímu poznávání, protože to dovoluje modelovat interakci mezi různými komponenty v kontrastu k ostatním modelům, které jsou často omezeny na modelování jediného aspektu lidských sociálně kognitivních dovedností. (Pongrácz et al., 2009)

2.5 Smyslová soustava psa

Mezi smyslové orgány psa patří: čich, sluch, zrak, chuť, hmat a jiné smyslové schopnosti kůže.

2.5.1 Čich

Čichový orgán je u psa nejvyvinutějším smyslem a má velmi důležitý význam v jeho životě. Čichový orgán je uložen v dutině nosní. Skládá se ze záamelového systému velmi jemných kostí a chrupavek, které jsou pokryté sliznicí. Čichové buňky vystupují na povrch sliznice svými výběžky a jsou opatřeny čichovými řasami citlivými na pach, který způsobí podráždění nervových buněk. Podráždění je přeneseno nervovou soustavou do mozku, což vyvolá pachový vjem. U středně velkého psa jsou rozprostřeny čichové buňky na ploše až 150 cm². Zatímco u člověka je plocha až 22krát menší. Pro porovnání má člověk 10-20 miliónů čichových buněk, pes až 220 milionů. Březí fena má sníženou čichovou schopnost až o 40 %. Citlivost čichových buněk je omezena, dlouhotrvající účinky pachových látek vyvolávají jejich únavu. Nejprve je pach vnímán silně, později se však vjem pachu oslabí – došlo k adaptaci čichového orgánu. Pes má velmi rozvinutou čichovou paměť a stejný pach u něho vyvolává stejné reakce. I po několika letech pozná podle čichu svého pána. Cvičením

lze čich psa velmi zdokonalit. (Skuhrovský, 1973)

Pach - „Pod pojmem pach se rozumí určitý jev, odezva čichové ústrojí člověka nebo zvířete na přítomnost malého množství cizí látky ve vzduchu nebo schopnost určitého objektu pachu uvolňovat. O pachu lze mluvit pouze v souvislosti se vzduchem, přičemž je nezbytné, aby koncentrace odpařeného nebo odsublimovaného podílu byla tak vysoká, aby byla schopna vyvolat čichový vjem u člověka, odpovídající odezvu zvířete nebo odezvu analytického přístroje.“ (Vyhnálek, O., Suchánek J. 1993, s. 549)

V přírodě existuje vysoká rozmanitost pachů. Chemické složení pachů věcí je proti tělesnému pachu člověka jednodušší a stálější. Věc zpravidla nemění existence své vlastnosti natolik, aby se v pachu objevovaly výrazné rozdíly. Pokud např. výbušnina či droga uvolňuje svůj typický pach, je jeho složení téměř konstantní po celou dobu existence těchto látek. Daleko složitější je situace u tělesného pachu člověka. Během života dochází u člověka v jeho organismu k neustálým metabolickým procesům. Člověk vylučuje pach především potem a dechem. Individualizace lidského pachu je zapříčiněná řadou okolností, např. se jedná o věk, pohlaví, rasu, způsob života, pracovní a životní prostředí, užívání tabákových výrobků či alkoholu. (Eis, 1991)

Citlivost pachu je ovlivněna celou řadou vnějších podmínek. Klesá zejména při celkové únavě psa, rýmě i v případě, že je unaveno čichové ústrojí. K únavě čichového ústrojí dochází při dlouhodobém působení pachu na čichové buňky. V prostředí se nevyskytují samostatné ideální pachy, ale jedná se vždy o skupiny s určitou směsí pachu. Pachy jsou nejen vylučovány, ale i rozkládány. Například hedvábné a lněné látky, rašelina, či dřevěné uhlí pohlcují dobře pachy, zatímco papír či bavlna slaběji. Rozkládání pachů se děje pomocí kyslíku. Podle účinku zápachu na organismus psa se pachy dělí na dráždivé, lákavé, odpuzující a neurčité. Pachy dráždivé a lákavé mají pro organismus psa kladný význam. Pes se snaží jít ke zdroji pachu, k takovým pachům patří např. pach potravy, majitele psa atd. Naopak odpuzující pachy vyvolávají v organismu reakci, při které se pes snaží od takového pachu vzdálit. Hlavním pachem, který má praktický význam při použití služebních psů je pach lidský. Každý člověk má zvláštní individuální zápach. Pachové látky potu a kožního mazu mají u každého člověka své charakteristické zvláštnosti, což ovlivňuje individualitu lidského pachu. Individuální lidský pach je velmi prostupný oděvem a obuví a velmi dlouho se udrží. Pouhých 24 hodin stačí k tomu, aby nová obuv nabyla individuálního lidského pachu. (Šebková, 2008)

2.6 Vhodná plemena služebních psů

„Plemenem se rozumí skupina psů, mající společný původ, osobité, shodné a potomstvu předávané zvláštnosti pracovních vlastností a exteriéru.“ (Mazovev, 19554, s. 58)

Celní správa ke služebním účelům využívá nejčastěji psy těchto plemen: německý a belgický ovčák, labrador, kokršpaněl, špringršpaněl, plemena včetně kříženců (např. americký staffordšírský teriér, bulteriér, dobrman, knírač, pudl, pitbulteriér, rotvajler, erdelterier, velššpringršpaněl, zlatý retrívr). Daleko důležitější jsou povahové vlastnosti každého psa. Při výběru vhodného psa nezáleží, zda se jedná o psa či fenu, fena se v případě problémů nechává kastrovat. (Dibďák, 2009, osobní sdělení)

německý ovčák

Koncem 19. století se plemeno německého ovčáka začalo využívat u ozbrojených složek, např. policie, armáda. Německý ovčák je povahově vyrovnaný, pevných nervů, sebevědomý, absolutně přirozený. Musí mít odvalu, bojovnost a tvrdost, aby byl vhodný jako doprovodný, strážní, služební, pastevecký pes a pes k obraně.

Německý ovčák je nejvyužívanějším plemenem u celní správy a zároveň u bezpečnostních složek po celém světě. Německý ovčák má všestranné využití k vyhledávání OPL, k metodě pachové identifikace, zároveň je využíván jako pes strážný a obranný. (Dibďák, 2009, osobní sdělení)

belgický ovčák

Jedná se o mladé plemeno, vyšlechtěné na přelomu 19. a 20. století. V roce 1891 byl v Bruselu založen „Klub belgického ovčáka“. Belgický ovčák je pes střední velikosti, mající harmonické proporce, které spojují sílu a eleganci. Je středního vzrůstu, má suché a pevné svalstvo, formát kvadratický. Vzhledem k harmonii tvarů a hrdému nesení hlavy působí belgický ovčák dojmem robustní elegance, která představuje hlavní znak zástupců tohoto pracovního plemene.

Belgický ovčák je povahově velmi aktivní a ostražitý, překypující vitalitou, který je připraven vždy k akci. Má vrozenou schopnost hlídat stáda, spojuje v sobě vzácné kvality nejlepších hlídacích psů. Vždy je připraven bez váhání, houževnatě a úporně bránit a chránit

svého pána. Spojuje všechny vynikající kvality ovčáckého psa, hlídače, obránáře a služebního psa.

Podle srsti, její barvy, vzhledu a délky rozlišujeme čtyři varianty plemene belgického ovčáka, tj. Groenendaela, Tervuerena, Malinoise a Laekenoise. Ke služebním účelům se nejvíce využívá Malinois, který se prokázal jako vhodný k vyhledávání OPL, výbušnin, jako strážný a obranářský pes. (Pisarčíková, 2010)

holandský ovčák

Jde o málo rozšířené plemeno, které vzniklo v 18. století v Nizozemí, kde byl vyšlechtěn pro pastevecké účely. Člověk potřeboval nenáročného a hbitého psa, který uměl pracovat samostatně a reagoval na příkazy zapískáním nebo jen pokyny rukou či holí. Pes při hlídání a přemísťování stáda v různých klimatických podmínkách naběhal velmi mnoho kilometrů a tudíž snese velmi vysokou fyzickou a psychickou zátěž. Je to velmi přítulný, inteligentní, učenlivý, hbitý, poslušný, nenáročný, ostražitý a věrný pes ke svému pánovi a zároveň i k jeho rodině. Je to velice vhodné plemeno pro služební účely, např. při vyhledávání omamných a psychotropních látek, jelikož je velmi učenlivý a má dobré čichové schopnosti. Rozlišujeme podle druhu srsti tři typy: krátkosrstý, hrubosrstý a dlouhosrstý.

pikardský dlouhosrstý ohař

Lovecké plemeno, které vzniklo ve Francii kolem 18. století a pochází z Pikardie. Předpokládá se, že vznikl křížením španělského nebo francouzského španěla se severními loveckými psy. Je velmi oddané, věrné, hodné, vytrvalé a nenáročné plemeno, které je vhodné i pro malé děti. Toto plemeno je vhodné ke služebním účelům a zejména u celní správy je využíváno na vyhledávání CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin).

anglický springrspaněl

Byl vyšlechtěn z Field španěla na hrabství Norfolk ve Velké Británii kolem 14. století. Nejdříve byl využíván k nahánění a vyslídění zvěře při lovu a potom byl využíván

k aportování. V roce 1902 ve Velké Británii byl přijat standard a zároveň se toto plemeno chová v USA, Francii, Rusku a Polsku. Je to lovecké plemeno, které je neúnavné, silné, poslušné, učenlivé, přátelské a je využíváno ke služebním účelům u celní správy na vyhledání CITES. (Kuntová, 1995)

zlatý retrívr

Plemeno pochází z Velké Británie a bylo vyšlechtěno kolem 19. století, a to především k aportování vodního ptactva. Je to velmi inteligentní, poslušný pes, který má přirozenou schopnost pracovat. Současně je velmi cvičitelný, ovladatelný, ostražitý, citlivý a přátelský. Má dobrý čenich, který je silný, široký a hluboký, a proto je využíván na speciální pachové práce, tj. vyhledávání výbušnin, vyhledávání omamných a psychotropních látek a zároveň je využíván ke kontrolám na letištích. (Kuntová, 1995)

2.7 Štěkot psů - etologický přístup

Pongráz (2009) uvádí, přestože je štěkot jedním z nejnápadnějších znaků psiho chování, do současné doby se mu dostalo malé pozornosti jak z pohledu etologů, tak z praktického pohledu. Objevování nových průzkumů ukázalo, že v repertoáru psiho vydávání hlasu má štěkání unikátní znaky, které ukazují široký rozsah akustických parametrů, jako je frekvence, tónování a rytmika. Studie ukázaly, že štěkání závisí na okolnostech a poskytuje lidem informace o vnitřním stavu psa, i když je také několik ukazatelů, že by štěkání bylo používáno pro komunikaci mezi zvířecími druhy. Usuzuje se, že psi štěkání se vyvinulo selektivními procesy, ve kterých lidská preference určitých akustických aspektů vokalizace mohla být nadřazující.

Běžný lidský jedinec často inklinuje k názoru, že určité zvířecí projevy mají komunikační roli, ale etologové, kteří se zajímají o přírodní vzorce chování zvířat používají komplexní metodologii k identifikaci vzorů chování jako komunikačních signálů. Přesto mezi těmito dvěma skupinami existuje všeobecný souhlas, že zvířecí signály by měly poskytnout jak vysílateli, tak příjemci nějaký druh výhody. Etologické teorie zdůrazňují roli ritualizace ve vývoji signálů. Většina signálů se vyvinula z chování, které blízce ovlivnilo přežití a jsou spojeny s biologickými (fyziologickými) kontrolními procesy.

Domácí psi, zároveň jejich nejbližší divocí příbuzní (šakalové, lišky a vlci) mají

bohatou hlasovou zásobu (vokální repertoár). Studie ukázaly, že psi mají velmi podobnou vokalizaci jako vlci, oproti tomu šakalové a lišky mají daleko širší rozsah vokálních signálů. Tembrock (1976) klasifikoval vokalizaci na základě akustických znaků jako je frekvence, hlasitost, hrubost a rytmika. Zatímco Cohen a Fox (1976) vytvořili funkcionální třídy pro vokalizaci na základě různých signálů, které závisely na určité sociální situaci. Nejvýznamnějším rozdílem při srovnání psů s jejich nejbližšími příbuznými vlky bylo zjištění, že pes štěká v daleko širším rozsahu situací než vlk, který štěkáním doprovází zejména nějaké defenzivní akce, nebo je používáno jako varovné volání. Při srovnání štěkotu s dobře známou vokalizací (vytí, vrčení, kňučení) se psí štěkání jeví jako velmi rozmanitý akustický signál, což se projeví zejména ve frekvenci a rytmu. Sledování štěkotu je velmi těžké kvůli obrovské variabilitě ve velikosti, anatomii a chování v rámci chování jednotlivých druhů psů. Je nemožné etiologicky sledovat jakýkoliv vzorek psů, který by reprezentoval celé spektrum psích druhů. Jsou možné dva přístupy experimentů. První přístup testování co nejširších druhů psů experimentu, nebo naopak druhý přístup vést experiment pouze u jednoho vybraného druhu. Obě tyto metody mohou být viděny u experimentálních dokumentů, které se zabývají psím štěkáním. Sledováním více druhů zjišťoval Yinem (2002) s Yinem a McCowanem (2004), sledováním jednoho druhu se věnoval např. Ohlem (1996), který se věnoval standartu pudla nebo Riedem et al. (2001), který se věnoval pozorování jezevčíka. Sledování stejného druhu je více preferováno, jelikož akustika štěkání je zřetelně ovlivněna velikostí a strukturou psího vokálního traktu. Riede a Fitch (1999) se snažili dokázat, že výška štěkotu ukazuje účinek délky vokálního traktu. Ostatní akustické faktory jako je harmonie tónu pulzování (interval mezi štěkáním) může být méně závislý na velikosti a druhu. Tembrock (1976) popsal štěkání jako většinou se opakovaný zvuk, skládající se z velmi krátkých individuálních štěknutí (jedno štěknutí trvá asi 0,5 sekundy), a charakterizované velmi nízkou dominantní frekvencí (méně než 2000 Hz). Například podle Feddersena-Petersena (2000) jsou vlčí štěkoty pravidelné typově nízkou frekvencí, a tonálními (hrubými) zvuky a jsou opakované pouze jednou nebo dvakrát. Na rozdíl od toho psí štěkání pokrývá velmi široký frekvenční rozsah (frekvence je v rozpětí 1600 až 2700 Hz). Přestože nebylo provedeno žádné vědecké sledování o druhových rozdílech ve štěkání, je známo, že žádný sklon ke štěkání (nebo jen vzácně) nemá např. šarpej nebo čau čau (zatímco jiní štěkají nadměrně). (Pongráz, 2009)

Štěkání jako shodný znak

Šakalové a polární lišky vydávají jednotlivé štěky jako teritoriální signály (mají podobnou funkci teritoriální písně jako u zpěvného ptactva). Bylo zjištěno, že některé akustické znaky liščího štěku jsou individuálně specifické a mohou hrát roli v rozpoznávání. Např. Heltai a jeho kolegové v roce 2000 použili teritoriální nahrávku zlatého šakala, aby sledovali velikost populace zaznamenaní počtu jedinců, kteří odpoví. Vlci a psi sdílejí společného předka. Z toho důvodu by psí štěkání mohlo být považováno jako shodné s akustickým vlkem. Někteří výzkumníci se domnívají, že evoluční proces domestikace změnila vokální chování psů a zejména ovlivnila akustiku štěkání. První, kteří představili ideu, že štěkací chování se mohlo změnit v důsledku domestikace a to nejen akustické charakteristice (opakování, výška, tonalita), ale že nové formy štěkání získaly funkcionální význam v komunikaci mezi psem a člověkem, byly Feddersen-Petersen. (Pongráz, 2009)

Vývojové aspekty štěkání

Existuje několik studií o vokální ontogenezi vlčích mláďat a psích štěňat, které obecně ukazují podobný vzorek raného vokálního vývoje. Bylo zjištěno, že novorozeňata obou druhů vydávají vokální signály během nebo po fyzické nepohodě (chlad, hlad, bolest) a tyto vokalizace jsou většinou tonální zvuky jako je řafání a kňučení. Některé z novorozeneckých vokalizací vymizí během pozdějšího vývoje a ostatní se vyvinou a změní u dospělých jedinců. Oproti tomu se štěkání objevuje téměř najednou bez jakéhokoli vokálního předchůdce jak u psů, tak vlků. Bylo zjištěno, že atonální a smíšené vokalizace jako jsou vrčení a štěkání se objevují souběžně s rozvojem sociálního chování.

Narozená štěňata začínají v prvních dvou týdnech života vydávat tonální volání nepohody a první atonální štěkání může být pozorováno již v 18. – 21. dni po narození, kdy se externí uši otevírají. Malou studií Feddersen-Petersen (2001) se prokázalo, že vlci začínají štěkat kolem 19. dne života, zatímco jednotlivci různých druhů psů (labrador, bulteriér, sibiřský husky) začali štěkat již okolo 7. – 9. dne života. Propracované štěkání, které připomíná štěkot dospělého psa, se rozvíjí ve 2-3 měsících věku štěněte. Nejzajímavější rozdíl se objevuje v pozdějším věku, zejména v tom, že vlci štěkání používají vzácně, zatímco u psů se štěkot stává jednou z nejvíce používaných forem akustického signálu.

Možná funkce psího štěkání

Při zkoumání behaviorálního rysu jakéhokoli druhu etologové inklinují k nalezení funkcionálního významu znaku. Někteří výzkumníci zastávají teorii, že štěkání mohlo být vedlejším produktem domestikace a tak postrádá jakoukoli funkcionální hodnotu (Coppinger a Feinstein, 1991), zatímco druhá skupina výzkumníků podtrhuje selektivní roli lidského prostředí např. Feddersen-Petersen 2000. Yin (2002) studoval kontextovou specifičnost štěkání sbíráním nahrávek ve třech situacích:

- rozrušení (zazvoní zvonek u dveří),
- izolace (pes byl ponechán o samotě v místnosti),
- hra.

Bylo zjištěno, že štěkání vydávané různými jedinci v různých kontextech bylo rozlišitelné na základě akustických parametrů jako je frekvence a amplituda. Psi různých druhů použili nižší frekvenci štěkotu, když dorazil cizinec do domu, a naopak vydávali vyšší štěkot, když byli ponecháni o samotě. Bylo zjištěno, že když dorazil cizinec do domu, kde pes žil, tak trvání jednotlivých štěků bylo nejdelší. Tyto výsledky mají spolehlivé akustické znaky, které jsou specifické pro určitý kontext nebo vnitřní status.

Pongrácz et al. (2005) provedl playbackové experimenty se třemi skupinami dospělých lidských posluchačů. Všechny štěkoty byly nahrány u maďarské rasy Mudi. Byly testovány tři skupiny lidí:

- vlastníci psů Mudi,
- majitelé psů, kteří nikdy neměli druh Mudi,
- osoby, které nikdy neměly žádného psa.

Byly prováděny dva oddělené experimenty, kde měli účastníci kategorizovat kontext štěkání nebo ohodnotit motivační status vydavatele zvuku (bylo použito pět nezávislých měřítek, jmenovitě agrese, strach, zoufání, štěstí a hravost). Z výsledků bylo prokázáno, že lidé (bez ohledu na dřívější zkušenost) kategorizovali štěkot správně s podobnou úrovní úspěchu nad úrovní šance. Zajímavé je, že podobný playbackový experiment používající kočičí mňoukání se neseťkal s takovým účinkem u lidských posluchačů. (Nicastro a Owren 2003) Lidští posluchači měli jednotně popsat, jaký je dle jejich názoru vnitřní (emoční) status

psů. Např. štěkání na cizince bylo považováno za více agresivní, zatímco štěkání nahrané během hry bylo posouzeno jako šťastné a hravé, a naopak ponechání psa o samotě v parku bylo posouzeno jako zoufalé. Analýza dále zjistila, že štěkání charakterizované nižší frekvencí, menší tonalitou a rychlejším pulzováním (kratší intervaly mezi štěkáním) bylo hodnoceno jako štěkání agresivní. Zatímco více tonální, vyšší a pomalu pulzující štěkot byl považován za šťastnější nebo zoufalejší.

Možné veterinární implikace štěkání

Nejčastější případy vedoucí ke starostem o zdraví zvířete je:

- nadměrné štěkání,
- prevence štěkání,
- štěkání jako možný indikátor zvířecího blaha ve psích útulcích.

Akustické znaky psiho štěkání byly jen málo šetřeny z veterinární perspektivy. Např. bylo zjištěno, že hormonální změny způsobené odnětím vaječnicků a dělohy mohou ovlivnit akustickou charakteristiku, štěkání vykastrování fen bylo vyššího zvuku než před operací. Bylo prokázáno, že psi spolehlivě používají akusticky odlišné štěkání v různých kontextech. Jelikož existují významné rozdíly mezi např. agresivním a vystrašeným štěkáním. Behaviorální terapie by pak mohla být lépe řízena, pokud akustická analýza rozpozná rozdíly mezi těmito psími pacienty.

Je jisté, že psi štěkání vykazují specifické akustické znaky dle kontextu. Lidé různé věkové kategorie s různou úrovní zkušeností se psy mohou rozpoznat kontext, v rámci kterého pes štěká, a zároveň jsou lidé schopni spojit základní vnitřní rozpoložení se štěkáním s určitými akustickými znaky. Je zjištěno, že psi štěkání má komunikační roli v interakci pes-člověk. Lidé jsou schopni rozpoznat akustické efekty, když pes vyjadřuje zlost, strach nebo radost v akustické modalitě a zároveň umí také rozpoznat mezi agresivní nebo submisivní vokalizací u ostatních druhů. (Pongráz, 2009)

2.8 Metody výcviku psa

Metoda výcviku spočívá v působení na psa určitými podmíněnými a nepodmíněnými podněty. Komolý (1965) uvádí pět základních metod výcviku psa:

- **mechanická metoda** - Při tomto způsobu výcviku využívá psovod pouze nepodmíněných mechanických podnětů jako donucení psa k požadovanému výkonu. Nevýhodou této metody je, že narušuje dobrý kontakt mezi psovodem a jeho psem. Mechanickou metodu nemůžeme využít při výcviku štěněte. Velkou výhodou této metody je, že takto naučené povely se pes rychle naučí a dlouho si je pamatuje.
- **kontrastní metoda** - Jedná se o nejčastější metodu, která se při výcviku psů využívá. Technika této metody je založena na spojení mechanické chuťově dráždivé metody. Psovod při výcviku nejprve použije určitého donucení (mechanické metody) a ihned k upevnění nácviku využívá pochvalu či pamlsků. Příklad aplikace metody v praxi: nácvik povelu „Lehni“. Dáme povel „lehni!“, trhnutím vodítkem a tlakem ruky na kohoutek psa (mechanická metoda) donutíme psa zaujmout správnou polohu. Ihned po zaujmutí správné polohy psa odměníme pamlskem či jej pochválíme (využití chuťově dráždivé metody). Kladem uvedené metody je, že rychle pomáhá naučit požadované povely. Tyto povely jsou velmi trvalého charakteru. Využíváním této metody se nenarušuje kontakt mezi psem a psovodem. Pes vycvičený pomocí kontrastní metody je schopný pracovat i ve ztížených podmínkách a v rušivém prostředí.
- **napodobovací metoda** – Podstatou napodobovací metody je používání vycvičeného psa, se kterým necvičený pes provádí společné cviky. Uplatnění této metody je velmi vhodné u výcviku štěňat a psů, které začínáme cvičit. Dále se používá při výcviku psa na překážky, při zvyšování zlobivosti psů v kruhu, při nácviku kousání do peška, při štěkání na rozkaz a při nácviku psa na vyštěkání schované osoby. Psovodi, kteří si ke starému vycvičenému psu přibrali na výchovu štěně, dosahují touto metodou velmi dobrých výsledků. Nový, mladý pes se snaží napodobit vše, co vidí u starého psa.
- **chuťově dráždivá metoda** - Základ metody je v tom, že podnětem a silně povzbuzujícím impulzem výkonu psa je pamlsěk. Výhodou metody je větší aktivita psa při výcviku, pes se cviku rychle naučí a upevňuje se kontakt mezi psovodem a psem. Záporom metody je, že vybudované návyky jsou nepevné a pes se v rušivých

podmínkách stává těžce ovladatelným. Když je pes sytý, účinek této metody je velmi nízký.

- **intenzivní metoda** – Její podstata spočívá ve spojení kontrastní a napodobovací metody s cílem provést správně a v určité časové jednotce co největší počet cviků (pokusů). Jedná se o hromadné organizování výcviku služebních psů v řadě či kruhu. Výhodou intenzivní metody je, že čas určený k výcviku je efektivně využit a chyby, kterých se psovod dopouští, jsou ihned odstraňovány. Oproti tomu nevýhodou metody je její fyzická náročnost na psovoda a služebního psa. Metodu nelze využít u všech cviků poslušnosti.

Důležité je, aby si psovod při výcviku psa zvolil metodu po pečlivé úvaze. Je třeba zejména přihlídnout k povahovým vlastnostem daného psa. Zkušenosti výcviku odhalily, že je možné a někdy dokonce nutné spojit při výcviku psa dvě metody.

2.9 Teoretické základy výcviku

Výcvik služebního psa je systematická, správná a pravidelná činnost psovoda, jehož cílem je naučit psa určitým výkonům. Teprve pokud jsou dodržovány všechny dané zásady, může psovod dosáhnout požadovaného výsledku. Během výcviku se využívají nejenom přirozené vlastnosti psa, např. dobrý sluch, čich, ostrost, vytrvalost a cíl, ale u psa se mohou výcvikem rozvíjet i nové vlastnosti, pokud psovod působí na psa určitými vnějšími podmínkami.

Systematický výcvik znamená, že při výcviku psovod postupuje vždy od jednoduchého ke složitějšímu. Každý cvik se skládá z několika fází, které na sebe plynule navazují. Zásadu systematickosti při výcviku služebního psa nejčastěji porušují začínající psovodi z nedostatku odborných i praktických zkušeností.

Správný výcvik je založen na přesném postupu metodiky a techniky každého cviku. Psovod musí metodiku a techniku dokonale znát a využívat.

Pravidelným výcvikem rozumíme např. každodenní výcvik v rozmezí 1-2 hodin. Ve výcviku psa musí být stálá pravidelnost, jedině tou psovod docílí, že pes pracuje se zájmem a není přetížen. Výcvik služebního psa je složitý proces nejen pro psa, ale také pro psovoda. (Cecava, 1988)

2.9.1 Psovod jako podnět pro psa

V průběhu celého výcviku musí být dle Cecavy (1988) psovod pro psa tím nejdůležitějším podnětem mezi všemi ostatními podněty v okolním prostředí. Toho lze dosáhnout pouze při správném vztahu psovoda ke cvičenému psu. Je zde důležité přesné zachování určitých pravidel a požadavků, které jsou kladené na psovoda. Psovod musí mít před začátkem výcviku značnou zásobu teoretických znalostí, které mu při praktické práci napomáhají ke správnému postoji ke cvičenému psu. Je dobré si pro každý praktický úkol vytyčit jasný a určitý cíl, kterého se snaží se svým psem dosáhnout. Během celého výcviku je důležité, aby psovod u psa zachoval neustálý zájem o práci a výcvik. Psovod působí na psa komplexním podnětem. Především svým zevnějškem, velikostí a formou oblečení, charakterem pohybů, výrazem obličeje, hlasem a pachem. Největší význam má hlas cvičitele, pohyb a individuální pach. Pes velmi rychle začíná rozlišovat veškeré charakteristiky zvláštnosti hlasu psovoda (výšku, sílu, zabarvení) a dokáže je odlišit od hlasů ostatních osob. Při správném vzájemném vztahu plní pes rozkazy podané pouze hlasem svého psovoda. Stejný význam mají pro psa také pohyby psovoda při výcviku. Každý člověk má pro sebe charakteristickou zvláštnost pohybu. Většina vlivů psovoda na psa je spojena s jeho pohyby - hlazení psa, trhnutí vodítkem, podání pamlsků atd. Velký význam pro vytvoření kontaktu mezi cvičitelem a psem je psovodův individuální pach. Pes si na pach svého cvičitele vytváří trvalý podmíněný reflex a schopnost ho kdykoliv rozlišit mezi ostatními pachy. Během výcviku význam psovoda pro psa postupně vzrůstá. Psovod díky vytváření podmíněných reflexů u psa k splnění požadovaných výkonů vždy více upevňuje požadovaný vztah. Dosahuje tedy potřebného spojení se psem na základě souhrnu všech těchto vlivů, které jsou během výcviku uplatňovány.

2.9.2 Osobnost psovoda

Cecava (1988) zdůrazňuje, že při výcviku psa hraje velkou úlohu osobnost psovoda, zejména jeho povahové vlastnosti, vztah k této práci, dovednosti a v neposlední řadě zejména vztah psovoda ke psu.

Psovod musí mít tyto vlastnosti: schopnost se ovládat, důslednost, houževnatost, správný vztah ke psu, vést výcvik komplexně a neustále se vzdělávat.

Schopnost se ovládat – výcvik služebního psa je psychicky i fyzicky náročný, je to obtížná činnost, při které musí být psovod klidný. Praxe výcviku prokázala, že každé rozrušení psovoda se přenáší i na cvičeného psa. Prchlivý nebo nervózní psovod si kolikrát ani danou skutečnost neuvědomuje, ale pes při častých výkyvech psovoda začne pracovat nepřesně a neklidně, může se dokonce začít psovoda bát. Pokud se psovod necítí v dobré psychické kondici, je dobré výcvik přerušit a pokračovat až po uklidnění, jinak by mohl pokazit vše, co dlouhodobě se psem pracně nacvičoval.

Důslednost – každý výcvik vyžaduje správný metodický postup. Důslednost je potřeba nejen ve směru ke psu, ale i vůči osobě psovoda. Pro každý typ cviku je přesně stanovená metodika a technika nácviku. Provádí-li psovod výcvik přesně podle tohoto návodu, je možné hovořit o jeho důslednosti.

Houževnatost – zkušenosti z praxe výcviku dokazují, že některý cvik je možné psa naučit dosti rychle a dobře, zatímco u jiných postupuje výcvik pomalu a těžko. V takovéto situaci musí být psovod dostatečně houževnatý. Pokud se během výcviku projeví nějaké potíže, má psovod pátrat po příčinách neúspěchu a hledat vhodnější formy nácviku. Tyto situace vyžadují velkou vůli u psovoda.

Správný vztah ke psu - velkou roli při výcviku hraje kontakt mezi psovodem a psem. Důležité je, aby pes při výcviku pracoval se zájmem, radostně a živě, což je velmi ovlivněno dobrým vztahem mezi psovodem a psem.

Neustále se vzdělávat - psovod, který chce služebního psa dobře vycvičit a připravit pro výkon služby, musí mít dobré nejen teoretické, ale i odborné znalosti.

2.9.3 Podněty využívané při výcviku psa

Během výcviku působí psovod na nervovou soustavu psa podmíněnými a nepodmíněnými podněty.

Podnět je jakékoliv podráždění nervové soustavy psa, které může být vyvoláno vnějším prostředím, ale může přicházet i z vnitřního prostředí organismu psa, např. onemocněním, zvýšení teploty apod. Pod pojmem podnět si můžeme představit povel, posunek trnutí vodítka, tlak ruky apod. Všechny tyto podněty působí na různé smyslové orgány psa a vyvolávají podráždění jeho nervové soustavy. Používání podmíněných

a nepodmíněných podnětů při výcviku psa má velký význam. Bez podnětů bychom v žádném případě psa nevyučili.

Nepodmíněným podnětem je podnět, který vyvolá nepodmíněný reflex (obranný, chuťový).

Podmíněné podněty jsou povely sedni či lehni, posunky, syknutí, hvízdnutí píšťaly a jiné signály. Při nácviku každého cviku se musí využívat jak podmíněných, tak nepodmíněných podnětů ve vzájemné souvislosti. Důležité je však správné používání. (Komolý, 1965)

2.9.4 Okolnosti, které mohou výcvik ztížit či usnadnit

Výcvik psa neprobíhá izolovaně od vnějšího prostředí, ale za různých vnějších podmínek, které mohou působit na činnost psa různě. Podmínky, ve kterých musí služební pes cvičit, se neustále mění a díky tomu mohou práci psovi usnadňovat nebo naopak ztěžovat. Například vítr ulehčuje nebo ztěžuje činnost psa prostřednictvím zvukových rozkazů v závislosti na jeho směru a síle, práci psa na stopě ztěžuje charakter půdy či přítomnost rušivých podnětů, např. jiných zvířat. Cvičitel si toto musí uvědomovat a s těmito vlivy musí umět pracovat. Velký význam na výcvik má zejména zdravotní stav psa, jelikož nemocný pes není schopen se na výcvik v dostatečné míře soustředit. Unavený pes je stejný jako nemocný. Výdrž psa je zcela individuální. Prvních dvacet minut by měl být výkon psa stoprocentní. Poté začíná pes být unavený. Měl by následovat odpočinek, po kterém je pes opět schopen provést stoprocentní výkon. Každý psovod by měl dobře rozpoznat dané projevy svého psa a odchylky v jeho chování a zjistit jejich příčinu.

Podmínky vnějšího prostředí, mající vliv na práci a výcvik psa lze rozlišit na přímé a nepřímé, příznivé a nepříznivé. K nepřímým podmínkám patří vnější vlivy, které zlehčují nebo ztěžují výcvik změnou všeobecného stavu organismu nebo působí na vlastnosti podnětů, používaných k řízení činností psa, např. vysoká teplota vnějšího prostředí má nepřímý vliv na schopnost psa tím, že stav organismu se změní v následku přehřátí, dojde k rychlé únavě nervového systému a to vyvolá snížení práce schopnosti a aktivity psa. To ale neznamená, že při této teplotě nebudeme se psem pracovat, jelikož služebního psa musíme navykat i na práci v složitých podmínkách.

V určitých podmínkách může být sníh a silný mráz okolnostmi, které výcvik mohou velmi ztížit. Nedoporučuje se provádět výcvik psa ve stopování ve sněhu, kde není jiných

stop. Výcvik je možné provádět v místech, kde se pohybují lidé, např. na cestě či pěšině. Silný mráz negativně působí na funkci čichové sliznice psa. Mezi další okolnosti, které ztěžují práci psa jsou podněty, které odvracejí pozornost, např. velké množství lidí, motorová vozidla atd. Tyto podněty lze odstranit ukázněním psa. Při výcviku psa má důležitý význam i výběh. Dojde k odpočinutí nervové soustavy a pes se vyprázdní. Okolnosti, které mohou výcvik ztížit, je celá řada. Vždy záleží na podmínkách a prostředí, ve kterém psa cvičíme. Psovod si musí uvědomit, že i zvykání psa na tyto ztížené podmínky je proces, kdy musí postupovat od nejjednoduššího ke složitějšímu. Je důležité si uvědomit, že i přesto tyto podmínky mohou výcvik ztížit. Neznamená to, že v praxi psovod nikdy nebude za těchto podmínek psa cvičit, jelikož by to nebylo správné. (Cecava, 1988)

2.10 Služební kynologie u Celní správy ČR

Celní správu zajišťuje zákon č. 13/1993 Sb. ze dne 15. 9. 1993. Celní správu ČR tvoří Generální ředitelství cel (GŘC) s pozicí správního úřadu s celostátní působností, a osm celních ředitelství se sídlem Praha, Brno, Plzeň, České Budějovice, Olomouc, Ostrava, Ústí nad Labem a Hradec Králové a jim podřízených 54 celních úřadů s vymezenou územní působností. Celní správa ČR je zařazena mezi bezpečnostní sbory, činnost celní správy je zařazena do systému celního dohledu nad zbožím v rámci jednotného celního území EU.

U celní správy se služební psi využívají ke speciálním pachovým pracím, při provádění asistenčních a kontrolních činností k ochraně osob a majetku, jako donucovacího prostředku podle ustanovení § 38 zákona č. 13/1993 Sb. Služební kynologie je činnost spojená s držením, ošetřováním, výcvikem, veterinárním zabezpečením a používáním služebního psa. Psovodem u CS je celník, který plní úkoly s přiděleným služebním psem. Kynologem GŘC a ČR je celník na stupni GŘC a ČR, jehož pracovní náplní je oblast služební kynologie.

2.10.1 Odborná příprava psovodů

Odborná příprava psovodů se provádí základními a kondičními kurzy. Dále soustředěními, výcvikovými srazy a školeními. Cílem je stále zvyšování kvalifikace jak v oblasti služební kynologie, tak v oblasti pátrání. Začínající psovod je povinen zúčastnit

se 6-ti týdenního Kynologického kurzu, který je součástí základního výcvikového kurzu. Zde se učí základy anatomie, etologie, ošetřování psa, péče o psa, výcvikové metody atd. Při úspěšném ukončení obdrží psovod osvědčení o absolvování. Při neúspěchu nemůže být celník zařazen jako psovod. Poté absolvuje psovod základní výcvikový kurz trvající 12 týdnů a je ukončen limitní zkouškou z výkonu. V průběhu roku je povinen absolvovat kondiční kurzy trvající v délce 2-4 týdnů. Psovod musí neustále prohlubovat své teoretické a praktické znalosti. (Veverka, 2009, osobní sdělení)

2.10.2 Kategorie služebních psů

U Celní správy ČR se služební psi rozlišují podle účelu použití na kategorie služebních psů:

- služební psi všestranní (pes je cvičený s univerzálním použitím k ochraně a obraně)
- služební psi strážní (ostraha objektů)
- služební psi na speciální pachové práce
- psi na vyhledávání omamných a psychotropních látek
- psi na vyhledávání tabáku
- psi na vyhledávání zbraní
- psi na vyhledávání vybraných exemplářů podle mezinárodní úmluvy CITES
- psi na vyhledávání výbušnin

2.11 Kynologické výcvikové zařízení celní správy

Celní správa má svá vlastní speciální pracoviště, které se zabývají výcvikem služebních psů. Nejznámější výcvikové středisko CS služební kynologie se nachází v Heřmanicích.

Výcvikové zařízení služební kynologie Celní správy České republiky v Heřmanicích bylo založeno v roce 2005. Středisko je určeno k přípravě psovodů a výcviku služebních psů se zaměřením na vyhledávání cigaret a tabákových výrobků, vyhledávání drog a všestranný

výcvik (obrana psovoda, zadržení pachatele, stopování apod.). Výcvik služebních psů CS má v České republice 35letou tradici. Středisko Heřmanice v roce 2001 organizovalo historicky první Mistrovství Evropy psovodů služebních psů celních správ určených k vyhledávání drog. Mistrovství se konalo opět v roce 2004. Výcvikové středisko získalo v roce 2005 statut Evropského kynologického výcvikového centra pod záštitou Světové celní organizace (WCO). Absolventi kurzů organizovaných ve středisku patří v rámci tuzemských a mezinárodních soutěží k nejúspěšnějším. Celní správa je statisticky nejúspěšnějším státem v rámci konaných čtyř ročníků Mistrovství Evropy drogových psů celních správ.

Středisko je kapacitně zařízeno pro 35 služebních psů s ubytováním pro 32 osob. Disponuje výukovými místnostmi, veterinární ošetřovnou, hospodářskou budovou a vlastními výcvikovými plochami a výcvikovými pomůckami. Pro výcvik je zde k dispozici 20 nákladních aut, 4 autobusy, 60 osobních automobilů, 16 buněk vybavených nábytkem, dvěma výcvikovými poli a řadou dalších speciálních výcvikových pomůcek.

Příprava psovodů je propojena s výcvikovým programem psů, tím dochází k ideálnímu rozčlenění výcvikového programu psů tak, aby nedošlo k jejich přetížení. (Dušánek, 2009, osobní sdělení)

Výcvik psů probíhá v těchto typech kurzů:

- základní výcvikový kurz v délce 8 – 15 týdnů
- kondiční výcvikový kurz v délce 3 - 4 týdnů
- zdokonalovací kurz v délce 4 – 6 týdnů
- pachovací kurz v délce 1 týdne

Základní výcvikový kurz: tento typ kurzu je určen k základnímu výcviku a přípravě vhodných psů pro výkon služby. Délka kurzu je závislá na stupni připravenosti psů zařazených do kurzu, na úrovni kontaktu psovoda se psem a dále na zaměření výcviku. Základní kurz je ukončen dvoudenními zkouškami z výkonu služebního psa a ze zkoušky z teorie.

Kondiční výcvikový kurz: tento kurz je určen k periodickému výcviku psů. Podmínkou je absolvování základního kurzu výcviku. Kondiční kurz musí povinně absolvovat každý psovod 1 x ročně. Kurz je zakončen dvoudenními zkouškami z výkonu služebního psa.

Zdokonalovací výcvikový kurz: kurz je určen k výcviku psů na vyšší typ zkoušky nebo k rozšíření specializace psa. V rámci tohoto kurzu se neskládá zkouška z výkonu služebního psa.

Pachovací kurz: tento druh kurzu je určen k zajištění napachování psa na velké dávky omamných látek. V rámci pachovacího kurzu jsou prováděny experimenty na základě zjištěných poznatků v rámci posledních trendů pašování drog. Neskládá se zde zkouška z výkonu služebního psa.

Všechny typy kurzů jsou přizpůsobeny požadavkům na přípravu služebních psů ve výkonu služby, resp. v praktických podmínkách. Vzhledem k tomuto probíhá značná část výcviku v praktických podmínkách, v civilních objektech, ve veřejných dopravních prostředcích, též za přítomnosti veřejnosti.

Výcvikové středisko dále zajišťuje pravidelná praktická školení figurantů a školení ve spolupráci s protidrogovým oddělením GŘC Praha. Zároveň zajišťuje výcvikové kurzy pro psovody Vězeňské služby ČR a v rámci spolupráce středisko dále využívá Armáda ČR. (Dušánek, 2009, osobní sdělení)

2.12 Zkušební řád pro hodnocení výkonu služebních psů Celní správy ČR v kategorii „pachové speciální práce“

Zkoušky výkonu se dělí na dvě části:

- poslušnost
- pachové práce

ad 1) Cviky poslušnosti

1. Přivolání s předsednutím (10 bodů)

Povolené povely: “K noze”

“Volno”

“Ke mně”

Posuněk: ukázání směru nataženou paží

Psovod vydá povel “k noze” a vyjde z výchozího místa přímým směrem se psem upoutaným na vodítku. Po 10 krocích uvolní za chůze psa z vodítka a vydá povel “volno”, který může být doplněn posuněk natažené paže ve směru chůze, po tomto povelu zůstane psovod v klidu stát směrem, kterým vyslal psa. Jakmile se pes vzdálí nejméně 10 kroků od psovoda, provede psovod přivolání povel “ke mně”. Pes musí na povel psovoda rychle a nejkratším směrem přiběhnout a bez povelu předsednout před psovoda. Na další povel “k noze” pes okamžitě usedne k levé noze psovoda. Cvik je anulován, pokud se pes ani po třetím povelu nevzdálí od psovoda nebo naopak pokud psovod psa ani po třetím povelu nepřivolá.

2. Ovladatelnost na vodítku (10 bodů)

Povolené povely: “K noze”

“Sedni”

Psovod vydá povel “k noze” a vyjde se psem z výchozího místa přímým směrem 40 kroků, poté provede za chůze obrat vzad a po 10 krocích přejde do klusu. Po deseti krocích v klusu pokračuje znovu 10 kroky chůze a pak provede, v těsné návaznosti na sebe, dvakrát obrat za chůze vpravo.

Po druhém obratu pokračuje přímým směrem a po 20 krocích provede za chůze obrat vzad a po dalších 10 krocích provede zastavení, přičemž psovi dá povel “sedni”. Poté se znovu rozejde a po 10 krocích provede, v těsné návaznosti na sebe, dvakrát obrat vlevo, přičemž po druhém obratu provede u výchozího bodu zastavení a psovi dá povel “sedni”, čímž je cvik ukončen (viz příklad).

Povel “k noze” může psovod použít při vykročení, obrazech a při změně rytmu chůze v klus a opačně. Povel “sedni” může použít při zastavení. Pes musí vždy radostně a ochotně následovat psovoda tak, aby se jeho pravá lopatka pohybovala na úrovni psovodova levého kolena. Při zastavení se musí pes rychle a přesně posadit. Při chůzi nesmí pes předbíhat, opožďovat se, odbíhat do strany ani překážet psovodovi v pohybu a musí jít stále na prověšeném vodítku. Stejně tak se nesmí nechat rozptylovat prostředím a děním v jeho okolí. Vodítko při chůzi drží psovod v pravé ruce, obraty čelem vzad je povoleno provádět

taktéž formou obíhání psa za psovodem. Cvik je anulován, pokud pes nereaguje na povely, obraty a změny pohybu psovoda.

3. Sedni, lehni, vstaň (10 bodů)

Povolené povely: “Sedni”

“Lehni”

“Vstaň”

Psovod se psem upoutaným na vodítku stojí ve výchozím místě v základním postoji. Pes provede na povel psovoda jednotlivé polohy v pořadí: 1. lehni, 2. sedni, 3. vstaň, přičemž v každé poloze musí pes bez ovlivňování setrvat minimálně 5 vteřin. Cvik psovod ukončí zaujetím základního postoje.

Pes musí okamžitě reagovat na jednotlivé povely, přesně zaujmout požadovanou polohu a setrvat v ní určený čas do dalšího povelu psovoda. Pes při provádění jednotlivých poloh nesmí popocházet a polohu vleže si nesmí usnadňovat tzv. “válením”. Chybou je, když se psovod ke psu, při vykonávání jednotlivých poloh, ohýbá, pomáhá změnit jeho polohu např. vykročením nebo zhoupnutím v kolenou, nebo když mu pomocí vodítka nebo fyzicky pomáhá vykonat předepsanou polohu. Cvik je anulován, pokud pes neprovede žádnou z předepsaných poloh a nereaguje na povely psovoda.

4. Odložení za pochodu vleže (10 bodů)

Povolené povely: “K noze”

“Lehni”

“Sedni”

Posuněk: pohyb levou rukou z předpažení nad hlavou psa

Psovod vydá povel “k noze” a vyjde se psem upoutaným na vodítku z místa, kde ukončil cviky sedni, lehni, vstaň přímým směrem 40 kroků. Poté provede obrat vzad a za chůze uvolní psa z vodítka. Po uvolnění psa ujde 10 kroků a bez zastavování dá psovi povel

“lehni” k zaujetí polohy vleže. Psovod pokračuje bez otáčení v chůzi až do výchozího místa, kde provede obrat vzad a zůstane v klidu stát 10 vteřin, aniž by psa jakýmkoliv způsobem ovlivňoval. Poté se vrátí k psovi, obejde ho a postaví se na jeho pravou stranu, přičemž pes zůstává stále v poloze vleže. Po uplynutí 5 vteřin dá psovod povel “sedni” a upoutá psa na vodítko, čímž je cvik ukončený.

Pes musí za chůze psovoda sledovat, okamžitě reagovat na povel, přesně zaujmout polohu vleže bez tzv. “válení” a beze změny v ní setrvat. Po příchodu psovoda musí pes zaujmout polohu vsedě až na povel psovoda. Za hrubou chybu bude považována změna polohy vleže nebo vzdálení se psa z místa odložení do 2m.

Cvik je anulován, pokud pes neprovede polohu vleže nebo pokud se pes vzdálí z místa odložení o více jak 2 m.

5. Štěkání na povel (10 bodů)

Povolené povely: “Štěkej”

Posuněk: trojí navazující kmitnutí vztyčeným ukazováčkem pravé ruky ve výši ramen směrem ke psu (1 kmit nesmí trvat déle než 5 vteřin).

Psovod dá upoutanému psu na vodítku, který sedí u jeho levé nohy, povel ke štěkání. Pes musí na povel okamžitě a nejméně 3 x, plynule a hlasitě zaštěkat a po opětovném zaujetí základního postoje psovodem štěkání ukončit. Přitom pes nesmí změnit polohu vsedě. Změna polohy při štěkání znamená bodovou ztrátu. Cvik je anulován, pokud pes vůbec nezaštěká nebo při nedovoleném použití pomocných předmětů (aport, pešek, pamlsk aj.).

6. Lhostejnost vůči osobám (10 bodů)

Povolené povely: “K noze”

“Sedni”

Psovod dá povel “k noze” a s upoutaným psem vykročí proti skupině minimálně čtyř osob, které se pohybují v kruhu s rozestupy cca 1,5 m a touto skupinou se psem projde tam a zpět bez ovlivňování psa, který jde na prověřeném vodítku. Poté psovod se psem vstoupí do středu skupiny a psovi dá povel “sedni”. Po usednutí psa skupina semkne kruh a pokračuje

v pohybu tak, aby procházela v bezprostředním kontaktu kolem psovoda a sedícího psa. Po uplynutí 5-ti vteřin dá psovod psu povel “k noze” a vystoupí ze skupiny, čímž je cvik ukončen.

Pes se během průchodu skupinou a uvnitř skupiny musí chovat klidně, vlídně, vyrovnaně, nesmí procházející osoby obtěžovat a nesmí projevovat žádný náznak agresivity ani strachu z přítomných osob. Povel k přerušování nežádoucí činnosti, omezující povely psovoda, případně použití vodítka k usměrňování psa, jsou považovány za hrubou chybu. Cvik je anulován při agresivním chování psa a při napadání osob ve skupině nebo v případě bázně a strachu z osob a při odmítnutí vstoupit do skupiny osob.

7. Kladina vysoká - žebřík (10 bodů)

Povolené povely: “Vpřed”

“K noze”

“Sedni”

Psovod nastoupí se psem upoutaným na vodítka před překážku na vzdálenost, kterou si sám zvolí. Psa posadí ke své levé noze a odepne z vodítka. Po odepnutí vodítka vyčká minimálně 5 vteřin a poté vyšle psa k překonání překážky. Sám postupuje podél pravé strany překážky na stejné úrovni se psem. Po překonání překážky usměrní psa k noze a po několika krocích se zastaví, přičemž pes usedne u jeho levé nohy.

Před povel k překonání překážky sedí pes u nohy psovoda a na jeho povel musí překážku klidně a jistě překonat. Kladina je ve výšce 2 m nad terénem (pro malá plemena může být zvolena nižší kladina) a je 400 - 500 cm dlouhá. Po obou stranách kladiny jsou náběhové žebříky široké minimálně 30 cm, které svírají s terénem úhel cca 45°.

Cvik je anulován při pádu nebo seskoku psa z překážky ještě před jejím sestupováním nebo při fyzické pomoci psovoda k překonání překážky psem.

8. Skok vysoký - překážka 1 m

Povolené povely: “Vpřed”

“Zpět”

“K noze”

Posuněk: ukázání pravou paží směrem k překážce

Psovod nastoupí se psem upoutaným na vodítku před překážku na vzdálenost, kterou si sám zvolí. Psa posadí ke své levé noze a odepne z vodítka. Po odepnutí vodítka vyčká minimálně 5 vteřin a poté vyšle psa k překonání překážky. Po překonání překážky psem v obou směrech a po jeho předsednutí, vyčká psovod 5 vteřin a poté jej povelusměrní do sedu ke své levé noze. Během celého cviku nesmí psovod opustit místo, odkud psa vyslal, chybou je též výkrok psovoda při vyslání psa.

Pes musí před vydáním povelu klidně sedět u nohy psovoda. Na povel “vpřed”, rychle a bez doteku překonat překážku tam a na povel “zpět” (nebo bez povelu) stejným způsobem zpátky. Po doskoku pes předsedne před psovoda a po 5-ti vteřinách se na povel psovoda zařadí do sedu k jeho levé noze. Překážka pro skok vysoký je 1 m vysoká (pro malá plemena může být zvolena nižší překážka) a cca 1,5 m široká. Je upravena jako plná stěna, živý či laťkový plot a může být též otočná.

Chybou je držení psa za obojek před jeho vysláním k překonání překážky, pohyb psovoda z místa vypuštění psa, dotyk psa o překážku. Pokud pes překoná překážku pouze jedním směrem, bude ohodnocen maximálně polovinou bodů. Cvik je anulován, pokud pes vůbec překážku nepřekoná.

9. Dlouhodobé odložení (10 bodů)

Povolené povely: “Lehni”

“Zůstaň”

“Sedni”

Posuněk: pohyb otevřenou dlaní levé ruky proti hlavě psa při povelu “zůstaň” bez fyzického kontaktu.

Na určeném místě psovod psa posadí, odepne z vodítka a odloží ho v poloze vleže. Poté odejde bez ohlížení se za psem do předem stanoveného úkrytu, kde se postaví tak, aby nebyl psem vidět. V době odložení psa, která nesmí být kratší než 3 minuty, provádí cviky poslušnosti další pes.

Celou dobu musí pes klidně ležet na určeném místě a nesmí se z něho vzdálit o více než 2 m. Zásadní změna polohy (pes sedne, nebo vstane) v průběhu cviku je považována za hrubou chybu a znamená ztrátu minimálně 5 bodů. Drobná úprava polohy vleže se toleruje. Na pokyn zkoušejícího, nebo po uplynutí minimálně 3 minut, psovod opustí úkryt, vrátí se k psovi a postaví se na jeho pravou stranu, přičemž pes zůstává stále v poloze vleže. Po uplynutí 5 vteřin dá psovod psovi povel "sedni" a upoutá jej na vodítko, čímž je cvik ukončen.

Chybou je opuštění místa odložení do 2 m a změna polohy psa. Cvik je anulován, jestliže pes opustí místo odložení o více než 2 m, pokud jej psovod ovlivní zvukovým povel, posuňkem, příp. fyzicky k setrvání na místě a pokud u něho psovod zanechá jakýkoliv předmět.

10. Klid při výstřelu (10 bodů)

Reakce psa na střelbu se posuzuje u cviků 2. a 9. Střelba se provádí z běžně používaných ručních zbraní, přičemž vzdálenost střelce od psa nesmí být menší než 20 kroků. Během výstřelu se má pes chovat klidně, nemá projevovat agresivní, ani bázlivou reakci a má nerušeně dále plnit právě prováděný cvik. Chybou je bázlivý nebo agresivní projev psa po provedeném výstřelu.

Cvik je anulován v případě, že pes není schopen po výstřelu pokračovat v plnění cviků poslušnosti nebo v případě, kdy se vzdálí z výcvikového prostoru a nelze jej přivolat.

ad 2) Disciplíny pachových prací

1. - 3. Vyhledávání OPL - v osobních vozidlech, nákladních vozidlech, v autobusech nebo v železničních vagónech, popř. v jiném druhu dopravních prostředků

U těchto disciplín pachových prací se jedná všeobecně o vyhledání omamných a psychotropních látek v dopravních prostředcích. Vyhledávání OPL tedy může být také

provedeno na přívěsech osobních automobilů, návěsech nákladních automobilů, tramvajových vozech, trolejbusích, vozech metra, lodích a letadlech.

Kontrola těchto dopravních prostředků psem OPL je prováděna dle pokynu zkoušejícího formou:

- a) vnější kontroly
- b) vnitřní kontroly
- c) vnější i vnitřní kontroly

Počet kontrolovaných dopravních prostředků a formu prohledání v rámci jednoho nasazení psa určuje vždy zkoušející dle okolností přímo na konkrétním pracovišti. U osobních vozidel však musí jít vždy o prohledání minimálně dvou vozidel současně.

4. Vyhledávání OPL ve skladech a v místnostech

U této disciplíny pachových prací se jedná všeobecně o vyhledání OPL v objektech. Objekty jsou pro potřeby tohoto zkušebního řádu myšleny především sklady s různým sortimentem zboží, obytné místnosti, kanceláře a také budovy a místnosti různého charakteru bez rozdílu jejich užívání. Jedná se např. o různé výrobní haly, dílny, šatny, sociální zařízení, chodby, sklepy, školní třídy, čekárny, místnosti restaurací apod. Rozsah vyhledávání určuje zkoušející dle okolností přímo na konkrétním pracovišti.

5. Vyhledávání OPL v zavazadlech a v oděvních svrškách

U této disciplíny pachových prací jsou zavazadla myšleny především kufry, tašky, sportovní kabely a dále též balíky, krabice, přepravní bedýnky, plastové přepravky apod., ale také oděvní svršky. Rozsah vyhledávání určuje zkoušející dle okolností přímo na konkrétním pracovišti. Vždy však musí jít o prohledání minimálně deseti zavazadel, která mohou být doplněna o oděvní svršky.

Hlavní ukazatele pro hodnocení disciplín pachových prací:

1. Ochota a motivace psa k práci.
2. Rytmus práce psa.
3. Schopnost psa k řešení problémů.
4. Spolehlivost psa.
5. Způsob a vytrvalost značení OPL.
6. Přesnost značení OPL.
7. Reakce na vnější rušivé vlivy.
8. Samostatnost psa.
9. Vedení psa psododem.
10. Poslušnost psa.

ad 1) Ochota a motivace psa k práci

Žádoucí je, aby pes hledal samostatně, s velkým nasazením a dynamikou. Z chování psa musí být zřejmá maximální snaha o nalezení OPL. Hledání má být přirozeným projevem psa, ne naučeným a vynuceným chováním. Chybou je povrchní, pomalá práce psa, kdy pes nereaguje vhodně na pobízení a pochvalu a neukáže potřebnou pohotovost k provedení úlohy. Častá pochvala nebo pobízení psa k práci, kdy pes viditelně nemá zájem OPL nalézt, je taktéž chybou.

ad 2) Rytmus práce psa

Žádoucí je vytrvalé vyhledávání psa od vlastního nasazení po označení ukrytého vzorku OPL bez odpočinku, v celkové délce až 20 minut. Chybou je velmi pomalé, či naopak příliš zbrklé vyhledávání, kdy pes nečichá soustavně a dostatečně intenzivně. Chybou je též, když se pes po krátké době unaví a jeho práce není vytrvalá.

ad 3) Schopnost psa k řešení problémů

Žádoucí je, aby pes samostatně překonal překážky během hledání a byl schopen pracovat i ve značných výškách. Chybou je bázlivost psa při překonávání obtížných překážek a dále když pes obtížné situace řeší pouze za pomoci psovoda.

ad 4) Spolehlivost psa

Žádoucí je, aby pes intenzivně prohledal celý vymezený prostor a aby neznačil falešně. Při nálezu OPL nesmí místo opustit a nesmí se nechat ovlivnit případným povelům psovoda určeným k dalšímu vyhledávání.

Chybou je, když pes opustí místo nálezu OPL, značení OPL je nejisté, příp. když čeká na potvrzení nejistého značení od psovoda. Chybou je značení na místech, kde OPL není uložena.

ad 5) Způsob a vytrvalost značení OPL

Žádoucí je, aby pes přesvědčivě a vytrvale značil nalezenou OPL tím způsobem, který byl psovodem nahlášen. Chybou je nedostatečné, nepřesvědčivé a málo vytrvalé značení, příp. když značení psa není jednoznačné nebo je provedené jiným způsobem než nahlášeným. Chybou je také ničení kontrolovaného subjektu kousáním při značení OPL. Bodovou ztrátu obdrží psovod, který fyzicky nebo slovně podporuje nebo omezuje psa v přirozeném projevu značení vzorku OPL.

Žádoucí je, aby pes značil místo úkrytu OPL s maximální přesností. Chybou je, když pes značí úkryt OPL nepřesně s malou či větší odchylkou, nejistě a nepokouší se přiblížit ke zdroji pachu. Chybou je, když pes OPL značí při prvním ucítní pachu a svou nepřesností dezorientuje psovoda.

ad 7) Reakce na vnější rušivé vlivy

Žádoucí je, aby při okolních rušivých podnětech pes nepřerušoval svoji práci a číchal se stejnou intenzitou. Chybou je, když rušivé podněty odpoutávají pozornost psa a mají vliv na jeho soustředěné vyhledávání.

ad 8) Samostatnost psa

Žádoucí je, aby pes během celého vyhledávání pracoval pokud možno samostatně a aby psovod řídil jeho práci jenom v případech nezbytně nutných. Chybou je, když pes

potřebuje ke hledání mnoho povelů, pobízení a pomoci, přičemž bez této pomoci se tempo práce psa zpomalí, hledání je nesamostatné, povrchní s přerušovaným čicháním a značení je provedeno pouze s pomocí psovoda.

ad 9) Vedení psa psovodem

Žádoucí je, aby pes během hledání přesně vyhledával i při případném ukazování psovoda a ihned reagoval a kontroloval místa označená psovodem. Chybou je, když pes reaguje nepřesně nebo liknavě na ukazování psovoda a důkladně nekontroluje místa označená psovodem.

ad 10) Poslušnost psa

Žádoucí je, aby pes reagoval na povely a posuňky psovoda, přesně je plnil a byl při vyhledávání ukázněný. Chybou je, když je pes neovladatelný, na povely reaguje nepřesně, opožděně a je neukázněný (Zkušební řád pro hodnocení výkonu služebních psů celní správy ČR kategorie „pachové speciální práce“, 2004).

2.13 Výkup, ustájení, přeprava a péče o služební psy celní správy

Výkup

Služební psy je možné získat vlastním odchovem nebo výkupem. Chovnou stanicí pro chov služebních psů má v současné době pouze Policie ČR. Celní správa, ale i ostatní ozbrojené složky psy nejčastěji vykupují převážně od soukromých chovatelů, majitelů. Cena takového psa se pohybuje v rozmezí 10 až 80 tisíc korun.

Služební psi se vykupují na základě požadavku celního ředitelství. Při nákupu psa není rozhodující, zda se jedná o psa s průkazem původu. U služebního psa je rozhodující, zda má dobré povahové vlastnosti. Zpravidla se nakupují psi ve věku 1 až 2 let. Pes se koupí na základě písemné smlouvy mezi majitelem vykupovaného psa a GŘC. Veškerý výkup služebních psů zajišťuje Výcvikové středisko Heřmanice. Vykupovaný pes musí mít vystaven očkovací průkaz s platnou vakcinací proti vzteklině, a to ne mladší 14 dnů a ne starší 1 roku. Po vykoupení je pes převezen do VZSK k absolvování veterinárních vyšetření.

Každý nově pořízený pes musí být posouzen z pohledu zdravotního stavu a nakažového rizika. Psovi se provádí vstupní veterinární ošetření v rozsahu:

- celkového klinického vyšetření,
- základního hematologického a biochemického vyšetření krve,
- vyšetření trusu a moči,
- RTG dysplazie kyčelních a loketních kloubů,
- RTG dutiny hrudní, břišní a páteře,
- EKG.

Výjimku ve veterinárních vyšetřeních tvoří štěňata, mladí psi a feny do 8. měsíce věku. Těm je rozsah vyšetření stanoven individuálně na základě doporučení veterinárního lékaře.

Nový pes je umístěn v karanténě, která trvá po dobu 28 dnů. Po uplynutí karanténní doby rozhoduje vedoucí VZSK buď o zařazení psa mezi služební psy Celní správy ČR, nebo o jeho vrácení původnímu majiteli. Při zařazení psa do CS je u každého psa provedena radiofrekvenční identifikace mikročipem (čipování).

Ustájení

Služební pes je zpravidla ustájen v kotcích CS, které jsou individuálně dle možnosti daného psovoda buď přímo u psovoda v jeho bydlišti, či hromadně v prostoru CS. Většina psovodů má svého služebního psa ustájeného přímo ve svém bytě či kotci, jelikož mají k danému psu náležitý vztah, který se neomezuje pouze na výkon a pracovní dobu psovoda celní správy.

Každý pes je ustájen ve vlastním kotci, nesmí zde být uvázaný. Musí být chráněn před nepříznivými vnějšími podmínkami, jako je déšť, chlad, sluneční záření, atd. Pokud je pes umístěn v kotci, tak by měl být dostatečně prostorný, čistý a suchý.

Péče

Služební pes musí být denně nakrmen, napojen a ošetřen. Do denní péče je zahrnuto vyvenčení, vyčesání, úklid kotce a další úkony podle zdravotního stavu psa. Úklid kotce by měl probíhat každý den a dezinfekce minimálně dvakrát do měsíce.

Přeprava

Při přepravě psů musí být přepravní prostor dopravního prostředku přizpůsoben tak, aby byl dostatečně odvětrán, bránil psovi k úniku či k vypadnutí a zároveň ho chránil před nepříznivými vlivy počasí. Maximální doba, po kterou pes smí být umístěn v přepravním prostoru, je stanovena na dvě hodiny. Po uplynutí této doby musí být psovi umožněn pohyb mimo uzavřený prostor, v minimální délce 20 minut. (Služební kynologie, 2004)

2.14 Metoda výcviku služebních psů u celní správy

Každý pes u celní správy musí nejprve absolvovat základní výcvikový kurz. Tento typ kurzu je určen všem začínajícím psodům a jejich psům. Pes se učí základní cviky poslušnosti např. přivolání k přisednutím, základní povel sedni, lehni, vstaň, ovladatelnost na vodítku, odložení psa, štěkání na povel, lhostejnost vůči osobám, dlouhodobé odložení, kladina vysoká, skok vysoký a klid psa při výstřelu. Tyto cviky poslušnosti by měl pes zvládat na povel psovoda okamžitě, přesně a ochotně. Pes musí vedle vlastní poslušnosti prokázat určitou dávku odvahy a obratnosti, při překonávání překážek. Při pohybu psovoda se má pes pohybovat pozorně, radostně a zároveň s psodem vedle jeho levé nohy (pes nesmí zůstat pozadu ani předbíhat). Pokud je veden na vodíku, vodítko nesmí být napnuté atd.

Psod při výcviku používá výstroj a materiální zabezpečení (krátké a dlouhé vodítko, kožený řetízkový obojek, svítící obojek, náhubek, ochranný oděv Ringo, ochranný rukáv, pešky, předměty k aportování, pouzdro na pamlsky, bič a pistoli pro výcvik psa. Základní výcvikový kurz trvá v délce 8 – 15 týdnů. Tato délka kurzu se odvíjí od stupně připravenosti psů zařazených do kurzu, závisí na úrovni kontaktu psovoda se psem a dále na zaměření výcviku. Základní kurz je ukončen dvoudenními zkouškami z výkonu služebního psa a ze zkoušky z teorie.

Po absolvování základního výcviku se může začít se speciálním výcvikem na pachové práce. Pes určený k výcviku na speciální pachové práce by měl mít určité povahové vlastnosti. Např. neměly by mu vadit obtížné povrchy, měl by být soustředěný na svou práci a nenechat se ničím rozptýlit, neměl by mít problém sociální. U psa se vyžaduje aktivní chuť k jídlu, měl by mít zájem o aport. Pes by měl být dostatečně psychicky vyzrálý. S výcvikem se začíná zhruba od věku jednoho roku. Do jednoho roku se nedoporučuje psům vtiskávat pach látky. Výcvik služebního psa je celoživotní prací, pes se musí neustále zdokonalovat a přizpůsobovat se novým metodám. V současné době se psi u CS cvičí na vyhledávání omamných a psychotropních látek, tabáku, zbraní, vybraných exemplářů podle mezinárodní úmluvy CITES a výbušnin. (Ďibďák, 2009, osobní sdělení)

2.14.1 Výcvik psů na vyhledávání omamných a psychotropních látek (OPL)

Výcvik psa na vyhledávání OPL začíná tím, že pes se učí vyhledávat aport (míček, klacek). Vyhledávání aportu začíná tím, že psovi se aport schová (ukryje, založí) např. v místnosti s nábytkem nebo ve skladištích a pes začíná hledat aport nejprve vizuálně. Musí nalezený aport označit aktivním způsobem. Tím je míněno štěkání, škrábání, kousání a vyskakování do směru hledaného aportu. Postupem času se výcvik začíná ztěžovat a pes už nevyhledává aport vizuálně, ale učí se ho nalézt pomocí čichu. V této etapě výcviku probíhá výcvik ve speciálních místnostech, které jsou zařízeny účelným a jednoduchým nábytkem. Po zvládnutí této fáze se přistupuje k přidávání pachu omamné látky. Pes nesmí nikdy přijít do přímého kontaktu s omamnými látkami, jelikož by mohlo dojít k jeho úhynu. Principem výcviku je odstranění celkového pachu psovoda tak, že pes si vštípí pouze pach omamné látky, kterou vyhledává. Zpočátku se začíná pouze vtiskávat jedna látka od nejjednodušší, což je např. marihuana, ke složitější jako je např. amfetamin. Pes při vyhledání požadovaného zdroje je odměněn tím, že psovod místo nalezené látky podstrčí psovi aport. Pokud je pes naučený na vyhledávání jedné látky, začínají se postupně přidávat i ostatní druhy látek. Výcvik psa probíhá na šesti základních látkách - marihuana, hašiš, kokain, heroin, amfetamin a pervitin.

Pes je schopen rozpoznat pach OPL již od nepatrného množství (gramů) až do několika stovek kilogramů. Psi na vyhledávání OPL se učí vyhledávat v různých prostředích, např. v autech, v zavazadlových prostorech, autobusech, vlacích, skladištích apod. Pes musí být schopen vyhledat OPL v jakýchkoliv podmínkách a prostředích. Celní

správa v současné době využívá pasivního značení na letišti Praha. Pasivní značení (lehnutí, sednutí) probíhá tak, že pes prochází letištní halou a v případě, že ucítí a rozpozná pach omamné látky, tak se k dané osobě přidá a následuje ji nebo si k ní sedne. Pachový zdroj omamné látky sleduje pohledem. Nevýhodou tohoto značení je, že je schopen se dívat upřeným pohledem pouze určitou chvíli. V případě, že psovod toto nerozpozná, je potřeba přesné místo ukryté omamné látky dohledat. K výcviku OPL jsou vhodná zejména plemena německého a belgického ovčáka z důvodu jejich vynikající čichové schopnosti, vytrvalosti a vzornému talentu k výcviku. Vyhledávání OPL probíhá převážně při kontrole osob, zavazadel, dopravních prostředků, domovních prohlídkách, při prohlídkách jiných prostor a pozemků, atd. Celní správa České republiky má evidováno k 31. 12. 2009 celkem 34 (24 psů je pouze na OPL a 10 psů je na OPL + zbraně) vycvičených psů. (Dušánek, 2009, osobní sdělení)

2.14.2 Výcvik psů na vyhledávání zbraní

Princip metody je podobný jako u psů na vyhledávání OPL. U některých psů, kteří byli vycvičeni na vyhledávání OPL, se jim zkouškou rozšířila specializace na zbraně, jelikož princip výcviku na vyhledávání zbraní je totožný s výcvikem na OPL. Psi jsou vycvičeni na vyhledávání celých zbraní (střílených a nestřílených) či jejich součástí, nábojů a nábojnic. V první fázi se pes učí nalézt vystřelenou nábojnici, která obsahuje pach střelného prachu. Po zvládnutí této fáze se přechází na vyhledávání nábojů. Pes značí nalezenou zbraň či její součást aktivním způsobem. Výcvik probíhá v různém prostředí, např. v zámečnických dílnách či vojenských objektech, které obsahují různé pachy, např. oleje, tuky atd. Cílem je, aby pes byl schopen odlišit jednotlivé pachy a vtisknout si pouze pach zbraně či nábojů a nábojnic. Celní správa České republiky má evidováno k 31. 12. 2009 celkem 10 vycvičených psů. (Dušánek, 2009, osobní sdělení)

2.14.3 Výcvik psů na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků

Výcvik psa na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků je v podstatě stejný jako výcvik na vyhledávání OPL. Rozdílem je množství nálezu, pes se zde učí značit větší množství než při OPL, jelikož je potřeba, aby pes zbytečně neoznačil pouhou krabičku cigaret či jeden karton, jelikož toto množství může mít u sebe každý druhý člověk. Cílem je naučit

psa označit větší zásilku (větší množství pachu, tzv. „pachový mrak“), proto se psům při výcviku zakládá zejména 50, 100 i více kartonů. Způsob vyhledávání psa je zde oproti vyhledávání OPL rozdílný. Pokud vyhledává pes OPL, tak vyhledávání je pomalého rázu, jelikož pes musí být schopen systematicky prověřit každé místo, kde je možné danou látku ukrýt. Naopak při vyhledávání tabáku či tabákových výrobků je tempo práce daleko rychlejší, jelikož pes vyhledává velké množství pachu, jak je uvedeno výše. Celní správa České republiky má evidováno k 31. 12. 2009 celkem 16 vycvičených psů. (Braun, 2010, osobní sdělení)

2.14.4 Výcvik psů na vyhledávání CITES

Pojem CITES znamená oficiálně používanou zkratkou pro „Úmluvu o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin“. Cílem je kontrola a regulace mezinárodního obchodu s vybranými ohroženými druhy. CITES v současné době chrání asi 5 000 druhů živočichů a 28 000 druhů rostlin po celém světě. Úmluva upravuje pravidla pro mezinárodní obchod s ohroženými druhy rostlin a živočichů. Česká republika přistoupila k CITES v roce 1992.

Česká republika v listopadu 2005 započala jako druhý stát v Evropě s výcvikem služebních psů na vyhledávání CITES. Vzhledem k tomu, že přišla epidemie viru H5N1 známého jako ptačí chřipka, byli pro tuto problematiku vytipováni nejprve dva služební psi loveckého plemene špringršpaněl z Celního ředitelství Praha, u kterých byl předpoklad přirozeného zájmu o vyhledávání pašovaných zvířat. Oba služební psi byli původně vycvičeni k vyhledávání drog a úspěšně pracovali na letišti Praha – Ruzyně. Kombinace kategorie drogy a CITES u vytipovaných psů byla zvolena pouze z důvodu nutnosti rychlého zařazení psů zpět do výkonu služby. Vzhledem k tomu, že oba psi tedy již měli naučeny základní návyky týkající se obecně vyhledávání, trval jejich výcvik pro kategorii CITES poměrně krátkou dobu - pouze 4 týdny. V rámci zabezpečení výcviku této kategorie služebních psů byla navázána velmi úzká spolupráce se zoologickými zahradami v Liberci a v Praze. Prostřednictvím těchto zahrad byly získávány pachové vzorky zvířat, jako například peří ptáků, srst kožešinových zvířat, kůže hadů, krunýře želv apod., které se ukládaly do tzv. pachových konzerv a dále se pak využívaly pro vlastní výcvik psů. Psi byli vycvičeni na vyhledávání celé škály pachů opeřenců, kožešinových zvířat, hadů, obojživelníků a dalších nejčastěji pašovaných zvířat, a to jak v mrtvém, tak v živém stavu. Po zařazení vycvičených

psů do výkonu služby psi převážně pracují na letišti Praha Ruzyně, kde velmi úspěšně odhalují především nelegálně dovážené masné a speciální drůbeží produkty ukryté v zavazadlech cestujících.

Výcvik probíhá stejným způsobem jako výcvik na vyhledávání OPL. Psovi se také zakládají vzorky, tzv. pachové konzervy (jedná se o sterilní zavařovací sklenice, ve kterých je uložena látka tzv. Aratex, obsahující určitý druh pachu), které jsou napachované v zoologických zahradách. Výcvik se dělí na dvě základní skupiny:

1.) živý pach – papoušek, kočka, králík atd. tedy živé zvíře

2.) mrtvý pach – kožešina, rohy, kabelka např. z krokodýlí kůže, atd.

Tyto skupiny jsou dále rozděleny do tří dalších skupin:

- pernatá zvěř – papoušci, dravci, ostatní,
- kožešinová zvěř – tygr, kočka, vše co má kožešinu,
- plazi - hadi, želví krunýře atd.

Tito psi jsou zároveň vycvičeni na živočišné produkty, které se nesmějí dovážet ze třetích zemí, například ryby, syrové a vařené maso, mléko a mléčné výrobky atd. (Ďibďák, 2009, osobní sdělení)

2.14.5 Výcvik psů na vyhledávání výbušnin

Výcvik psa na vyhledávání výbušnin je v podstatě stejný jako výcvik na vyhledávání OPL. Rozdílem je, že pes se cvičí na pach látky, kterou daná výbušnina obsahuje. Velkým rozdílem od předchozích výcviků je forma značení nálezu. U výbušnin se pes cvičí pouze na pasivní značení (zalehnutí či zasednutí). Důvodem je, že některé nástražné výbušné systémy jsou spustitelné na akustický podnět či kontakt s výbušninou, jako je např. štěkání či hrabání, proto je zde proveden nácvik pouze na pasivní značení. Výcvik je založen na vyhledávání pomocí pamlsku, který je vložen do trubek, jež jsou zapuštěné do země, tzv. komínky. V případě nálezu musí pes zalehnout či zasednout k danému komínku, kde je uložen pamlsek. Výcvik se provádí např. na těchto výbušninách:

- průmyslové trhavy - ostravit, permonex,
- plastické trhavy - semtex, semtex 1A, C4, PLNP 10, PLHX 30,
- střeliviny - střelný prach,
- TNT-trinitrotoluen.

Psovod musí absolvovat pyrotechnický kurz v délce 3 týdnů, kde se naučí teoretické znalosti týkající se teorie výbušnin a munice, rozeznávání různých druhů trhavin, atd. (Braun, 2010, osobní sdělení)

3. MATERIÁL A METODY

V diplomové práci jsem pracoval s vnitřními služebními předpisy Celní správy České republiky. Konkrétní informace k výcviku služebních psů na speciálně pachové práce byly získány přímými rozhovory s pracovníky Celní správy České republiky.

Statistické údaje týkající se počtů služebních psů, jejich záchytů v jednotlivých komoditách, jsem získal z archivu Generálního ředitelství cel. Statistická data znázorňují vývoj od roku 2006 do roku 2009. Tato data jsem zpracoval v programu Microsoft Excel, která jsem poté jednotlivě převedl do grafů a tabulek. Celní správa České republiky má celkem 67 služebních psů, Celní ředitelství České Budějovice má 4 speciálně vycvičené služební psy.

4. VÝSLEDKY A DISKUZE

4.1 Případy z praxe

4.1.1 Nezákonný vývoz OPL

Dne 26. 7. 2000 byla jako obvykle na celním přechodu Slavonice prováděna běžná celní kontrola dopravních prostředků, projíždějících hraničním přechodem. Kolem 6 hodiny ranní přicestoval z Českých Budějovic občan ČR pan XY, který cestoval osobním automobilem typ Peugeot 605, černé barvy. Vozidlo bylo odstaveno a začala běžná kontrola řidiče a vozidla pomocí služebního psa jménem „DUNDEE“, plemeno belgický ovčák. Služební pes nejprve pracoval (čichal) ve směru hodinových ručiček. Pes musí vždy nejprve obejít vozidlo zvenku, dále projde motor vozu a zavazadlový prostor a v poslední fázi je vpuštěn do vnitřního prostoru vozidla. Jakmile se „Dundee“ dostal dovnitř vozidla, ihned označil aktivním způsobem prostor zadních sedadel jako místo možného úkrytu OPL.

Poté celníci přistoupili k důkladné kontrole těchto označených prostor. Během kontroly bylo v palivové nádrži následně nalezeno 5 kusů automobilových duší, které byly nařezány na kusy a na koncích byly zalepeny izolepou. Pohmatem bylo zřejmé, že obsahují různý počet balíčků. Po jejich vynětí z palivové nádrže a následném otevření bylo zjištěno, že tyto duše obsahují celkem 18 kusů balíčků o rozměrech cca 18x8x4 cm s hnědou látkou o celkové hmotnosti 8063 gramů. Látka při orientačním testu reagovala jako heroin, její hodnota byla vyčíslena v celkové částce 16 mil. Kč. Další kontrola vozidla byla negativní. Modus operandi : nezákonný vývoz OPL. Na základě výsledků prohlídky uvedeného vozidla byla pod vedením Krajského úřadu vyšetřování Č. Budějovice provedena realizace celé skupiny osob, která se podílela na organizaci a přípravě zásilky heroínu z ČR do zahraničí.

Při této realizaci bylo provedeno celkem šest soudně nařízených domovních prohlídek u pěti podezřelých osob, včetně uvedeného pana XY. A u všech těchto domovních prohlídek byl využit služební pes celní správy „DUNDEE“ na odhalování OPL (vlastní).

4.1.2 Detekce ohrožených druhů CITES

Koncem roku 2006 prováděla Celní správa ČR ve spolupráci s Českou obchodní inspekcí životního prostředí společnou kontrolní akci. Celní správa měla tip (vytipovanou osobu), která měla přiletět ze severní Afriky na pražské letiště Ruzyně. Po přistání letadla, ve kterém letěl vytipovaný podezřelý pachatel, byla všechna zavazadla vyložena do podzemního ruzyňského terminálu, kde byl již připraven psovod celní správy se svým psem „Iranem“- anglickým špringršpanělem, který je vycvičen na vyhledávání CITES (ohrožené druhy živočichů a rostlin). Pes Iran soustředěně prověřoval jeden vozík za druhým, na některé si vyskočil a pečlivě nasával vzduch kolem zavazadel. Na jednom z posledních vozíků se zastavil a vrátil se zpět k jednomu z kufrů. Po chvilce čichání se dal do zuřivého štěkání a škrábání. V takto označeném kufru bylo následně odhaleno devětadvacet gekonů a jedenáct suchozemských želv (vlastní).

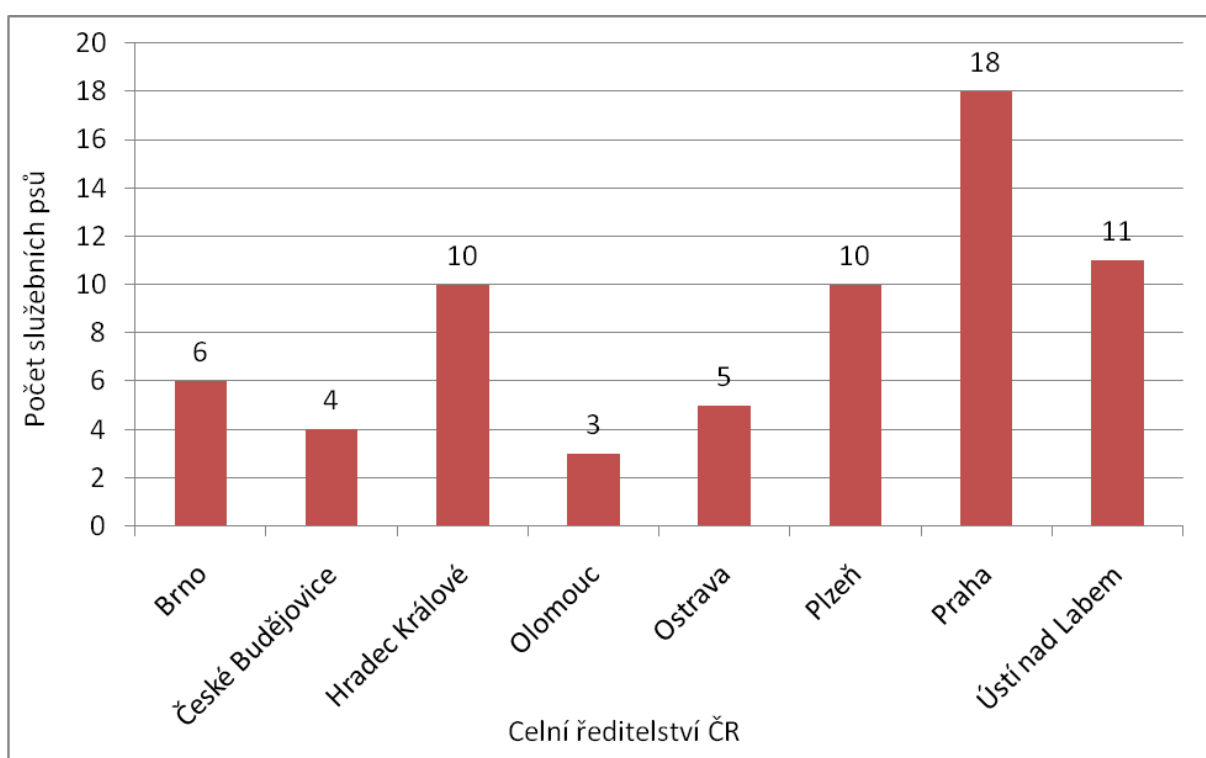
4.1.3 Nezákonný obchod s heroinem

Na závěr bych rád uvedl jeden netypický konkrétní příklad z mé praxe, kdy se jednalo o trestní stíhání občanů Turecka obviněných pro trestný čin Nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187, odst. 1, odst. 4 písm. c) tr. zákona, kterého se dopustili tím, že se od měsíce dubna do měsíce listopadu 2004 na území České republiky, Turecka a SRN v rámci organizované skupiny podíleli na nedovoleném dovozu, vývozu a prodeji drog. Jednalo se o občany Turecka žijící na území ČR, kteří organizovali a společně se podíleli na dovozu, vývozu a prodeji OPL, konkrétně drogy heroinu z Turecka přes ČR a SRN do Holandska a Španělska. Následným prověřováním bylo zjištěno, že výše uvedení v daném období zorganizovali nelegální dovoz drogy heroin v množství 208 kg, v celkové částce 208 mil. Kč. Dne 24.10.2004 byla příslušníky celního oddělení zahájena realizace daného případu. V rámci této realizace bylo v Teplicích zadrženo přímo při předání celkem 10 kg heroinu o čistotě 98 %. Současně byla provedena kontrola osobního vozidla tovární zn. AUDI, který byl zastaven na hlavní komunikaci do Teplic a zde byl nasazen služební pes „Ben“, plemeno Belgického ovčáka, vycvičený na vyhledávání OPL. Služební pes „Ben“ postupoval při vyhledávání stejným způsobem jako v předchozím případě. Při zevní kontrole automobilu aktivním způsobem označil zavazadlový prostor, kde bylo následně příslušníky CS nalezeno 10 kg látky, která byla pozdější expertízou identifikována jako heroin (viz obr. 19).

Po zadržení podezřelých osob byla provedena soudně nařízená domovní prohlídka v místě bydliště podezřelého. Při provedení domovní prohlídky byl nasazen opět služební pes „Ben“, který označil místo v koupelně, kde bylo v krabici a dekách ukryto 15 kg heroinu (vlastní).

4.2 Statistické zpracování dat

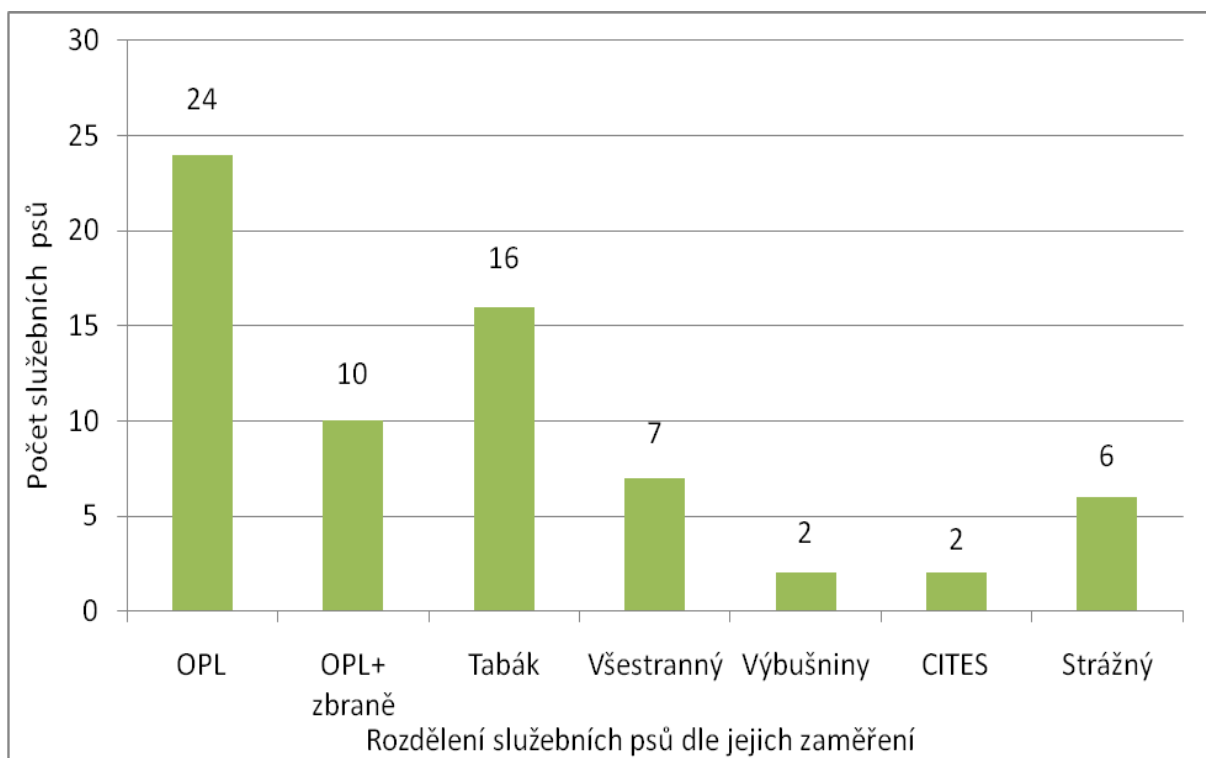
Graf 1 - Celkový počet evidovaných psů u CS ČR k 31.12.2009

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf znázorňuje celkový počet evidovaných služebních psů u Celní správy České republiky rozdělených podle počtů na jednotlivých celních ředitelstvích ke dni 31. 12. 2009. U CS ČR bylo k tomuto datu evidováno celkem 67 služebních psů.

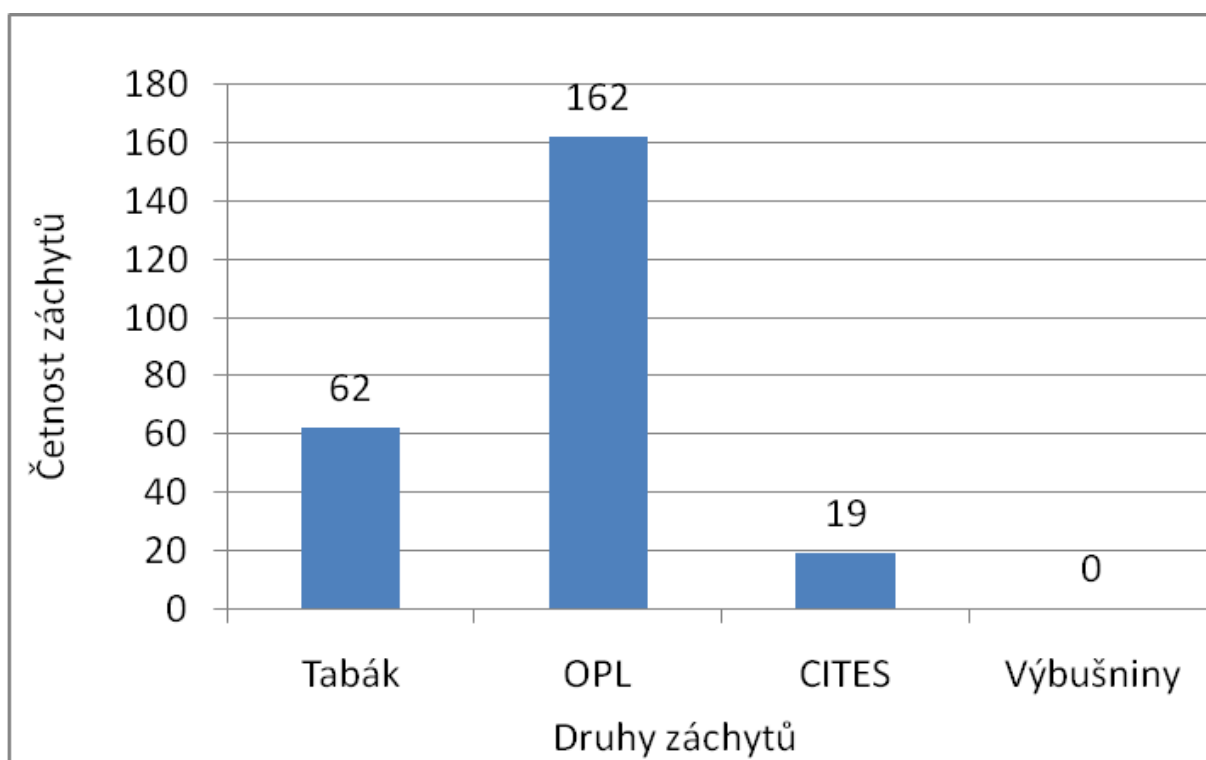
Graf 2 - Zaměření psů CS ČR k 31.12.2009

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf vychází z předcházejícího grafu 1. Představuje rozdělení celkového počtu služebních psů 67 dle jejich výcvikových zaměření. Nejvíce služebních psů 24 je vycvičeno na vyhledávání OPL, 16 psů je vycvičeno na hledání tabáku a tabákových výrobků, 10 psů má výcvik jak na OPL, tak na vyhledávání zbraní. Všestranný výcvik má 7 služebních psů, dva psi jsou vycvičeni na vyhledávání výbušnin, dva na CITES a 6 psů má celní správa jako strážné.

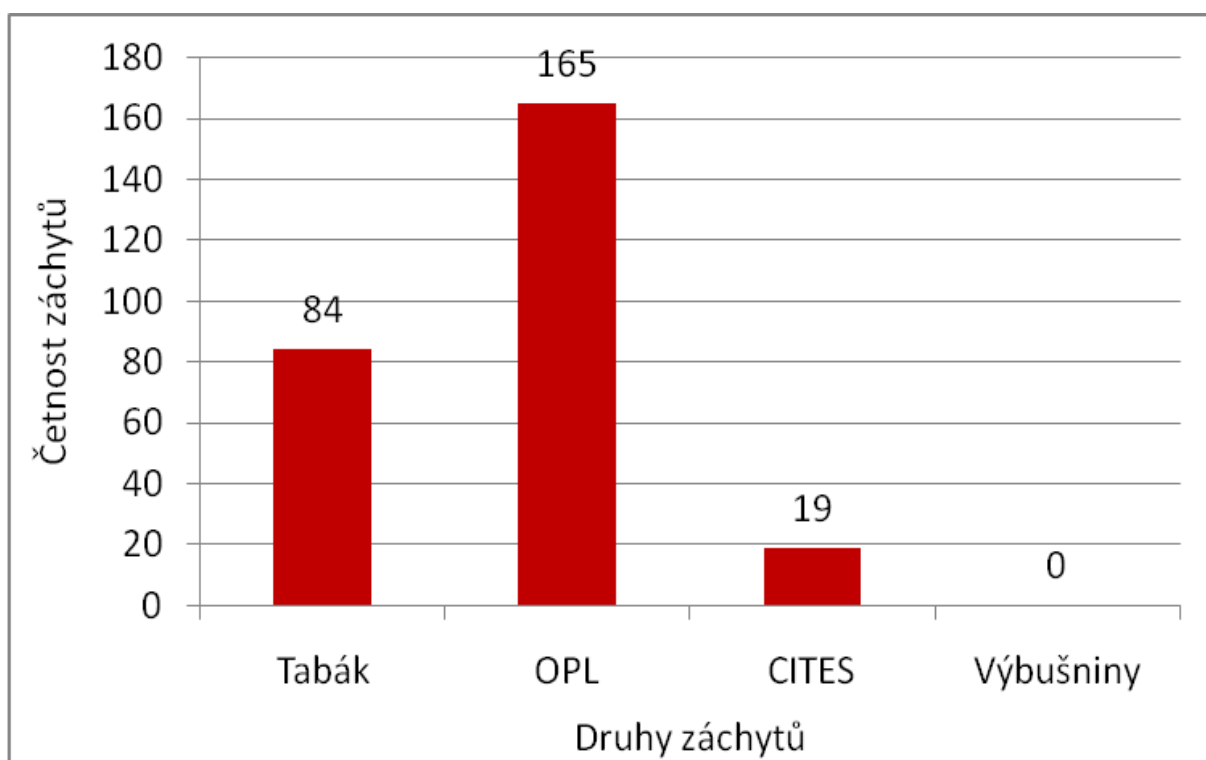
Graf 3 - Záchyty v roce 2006

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf znázorňuje celkový počet záchytů služebních psů Celní správy ČR dle jejich zaměření za rok 2006. Nejvíce případů 162 odhalili v souvislosti s vyhledáváním OPL, záchytů na tabák a tabákových výrobků bylo 62 a detekce ohrožených druhů CITES 19. Služební psi zachytili celkem 243 záchytů.

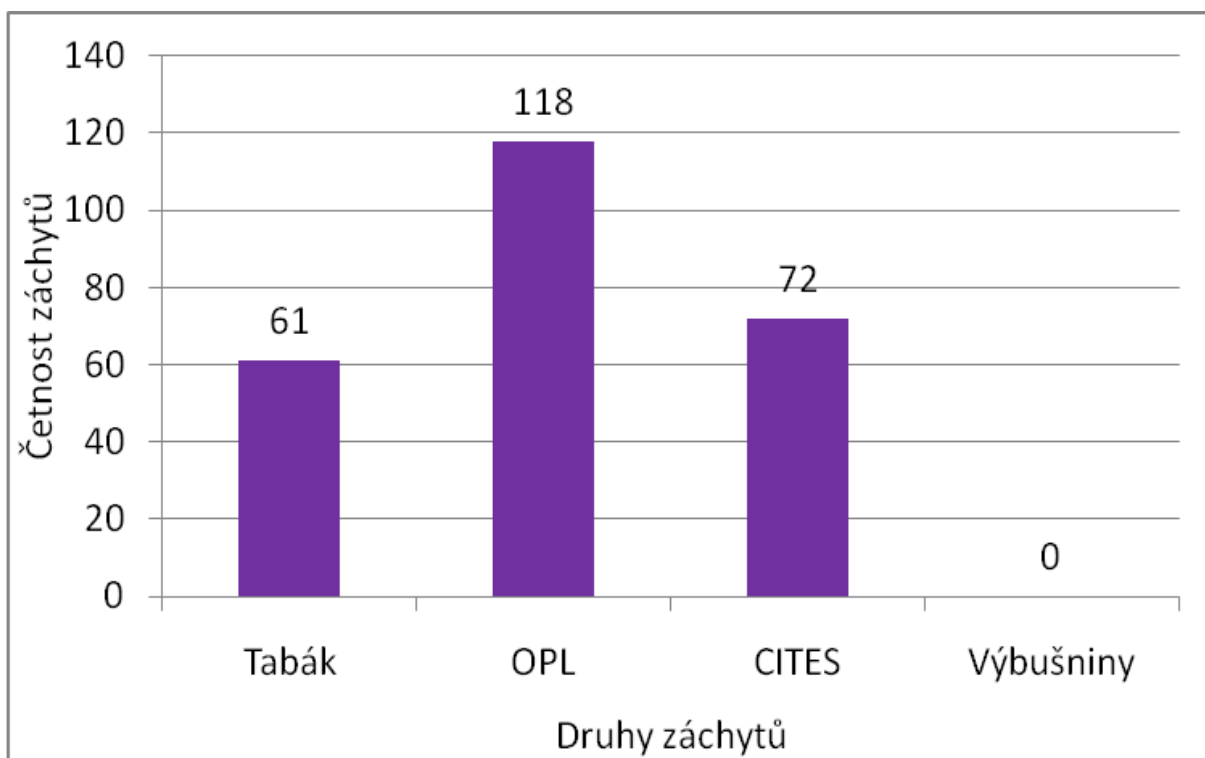
Graf 4 - Záchyty v roce 2007

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf představuje celkový počet záchytů služebních psů Celní správy ČR dle jejich zaměření za rok 2007. Služební psi v roce 2007 měli 165 záchytů s vyhledáváním OPL, záchytů na tabák a tabákových výrobků bylo 84 a detekce ohrožených druhů CITES 19. Služební psi v roce 2007 měli celkem 268 záchytů.

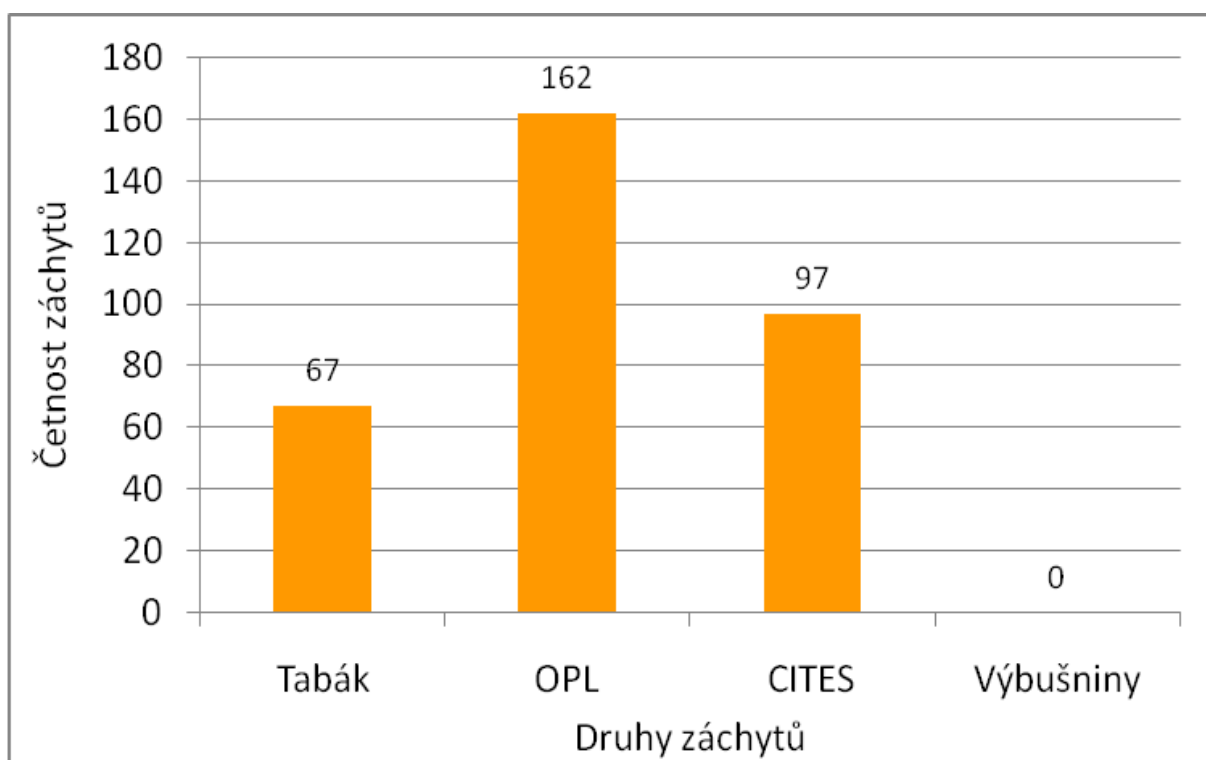
Graf 5 - Záchyty v roce 2008

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf představuje celkový počet záchytů služebních psů Celní správy ČR dle jejich zaměření za rok 2008. Služební psi v roce 2008 měli 118 záchytů s vyhledáváním OPL, záchytů na tabák a tabákových výrobků bylo 61 a detekce ohrožených druhů CITES 72. Služební psi v roce 2008 měli celkem 251 záchytů.

Graf 6 - Záchyty v roce 2009

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

Tento graf znázorňuje celkový počet záchytů služebních psů Celní správy ČR dle jejich zaměření za rok 2009. Služební psi v roce 2009 měli 162 záchytů na vyhledávání OPL, záchytů na tabák a tabákových výrobců bylo 67 a detekce ohrožených druhů CITES 97. Služební psi v roce 2009 měli celkem 326 záchytů.

Tab. 1 – Srovnání jednotlivých záchytů dle roků

Komodita	rok 2006	rok 2007	rok 2008	rok 2009
Tabák	62	84	61	67
OPL	162	165	118	162
CITES	19	19	72	97
Výbušniny	0	0	0	0

Zdroj: archiv Celní správy České republiky

5. ZÁVĚR

Služební kynologie Celní správy České republiky tvoří velmi specifickou činnost, při které dochází k využívání a rozvíjení přirozených vlastností psů, jež jsou jinak téměř nenahraditelné. Z mé diplomové práce vyplývá, že Celní správa ČR se při výcviku služebních psů neustále zkvalitňuje a zdokonaluje v souladu s narůstajícími potřebami boje s kriminalitou. Je zde patrný přechod od počátečního výcviku služebních psů určených k vyhledávání omamných a psychotropních látek přes vyhledávání zbraní a výbušnin, až po detekci exemplářů chráněných úmluvou CITES. Česká republika se díky tomu zařadila k jedné z mála zemí, která využívá takto vycvičené psy.

Ve své práci jsem se snažil rozdělit a popsat jednotlivé formy výcviku služebních psů u Celní správy České republiky. K úspěšné práci je třeba nejen kvalitních psů, ale především kvalitních odborníků, zázemí a dostatek zkušeností. Celní správa ČR těmito atributy disponuje, což potvrzuje i získání statutu Evropského kynologického výcvikového centra pro Výcvikové středisko služební kynologie Celní správy České republiky v Heřmanicích. To potvrzuje správnost nastoupené cesty, která začala nasazením služebních psů na vyhledávání OPL již v 70. a 80. letech 20. století. Tehdejší vhodná reakce na narůstající přepravu omamných a psychotropních látek přes území bývalé ČSSR především po tzv. Balkánské trase je příčinou dostatku zkušeností, zpracované metodiky výcviku i materiálního zabezpečení ve služební kynologii Celní správy České republiky. V tomto ohledu patříme mezi světovou špičku, což potvrzují nejen úspěchy při využití služebních psů, ale i srovnání v podobě různých soutěží. Zkušenosti k nám přijíždějí získávat i kolegové z vyspělých zemí, např. z Lotyšska a Izraele. Vytvoření kvalitní metodiky výcviku a základny služebních psů na vyhledávání omamných a psychotropních látek znamenalo dobrý základ pro výcvik k dalším specializacím, tzn. psů k vyhledávání tabáku a tabákových výrobků k vyhledávání exemplářů chráněných úmluvou CITES, k vyhledávání zbraní a výbušnin. Uvažuje se rovněž o výcviku psů k vyhledávání ukrytých peněz.

V současné době je naprostou nutností dokonalá analýza trendů kriminality a na ní navazující formy a specializace výcviku. Po vstupu do Evropské unie opustili příslušníci celní správy pohraniční celní úřady s výjimkou mezinárodních letišť. Rozmístění služebních psů k vyhledávání omamných a psychotropních látek odpovídalo počtu pracovišť na jednotlivých celních ředitelstvích. Vstup do Evropské unie ale znamenal omezení počtu nasazení služebních psů a následnou redukci stavu psů. S tím souvisel i odchod některých vysoce

kvalifikovaných odborníků – psovodů. Právě z toho důvodu je nutno analyzovat trendy kriminality a reagovat na ně vhodnou specializací výcviku a rozmístění služebních psů. Je také nutno zabránit odchodu odborníků z řad psovodů. Při možné propustnosti mezi ozbrojenými složkami je lepší volbou využít psovoda se služebním psem v jiné složce, tak jak tomu bylo např. v Rakousku při přechodu příslušníků celní stráže k četnictvu. Pes, který je umístěn ve výcvikovém středisku a nemá svého stálého psovoda, není cílem, který má služební kynologie plnit. Je mařeno úsilí věnované výcviku i značné finanční prostředky. Podle mého názoru musí být vypracována a dodržována dlouhodobá koncepce služební kynologie tak, aby nedocházelo v krátkých časových úsecích k jejím změnám a radikálnímu snižování stavu služebních psů, jak tomu bylo do určité míry po vstupu České republiky do Evropské unie.

Celní správa České republiky je v současné době vybavena špičkovou technikou určenou k odhadování různých druhů kontrabandu. Ale přesto má využití služebních psů nezastupitelné místo. Celní správa využívá např. mobilní rentgen ke kontrole nákladních vozidel. Hodnota tohoto zařízení je několik desítek miliónů korun. Služební pes je neporovnatelně levnější variantou a vystupuje zde i jeho největší přednost – možnost daleko širších způsobů operativního nasazení z důvodu stavu služebních psů a jejich rozmístění. Služební psi pracují bez problémů ve skladech, na nádražích, v garážích, ve vlacích, na lodích, na poštách, při kontrole osobních a nákladních vozidel a autobusů – všude tam, kde příslušníci Celní správy České republiky plní své úkoly.

V roce 2006 odhalila Celní správa České republiky díky služebním psům 3683,83 g marihuany, přes 300 g hašiše a kolem 12 000 g heroinu. Zatímco v roce 2008 se odhalilo již 59265,88 g marihuany, 547 g hašiše, 14 038 ks extáze a 15561,2 g heroinu. V roce 2006 se služební psi podíleli na 243 záchytech, v roce 2007 jich bylo 268 a v roce 2009 již 326. Je evidentní, že počet záchytech služebních psů se rok od roku zvyšuje. Dle mého názoru je to způsobené zejména tím, že na jedné straně dochází k neustálému nárůstu nelegálních aktivit, oproti tomu na druhé straně je patrný neustálý rozvoj a zdokonalování výcviku služebních psů v odhalování nelegální činnosti.

V poslední době je zaznamenán vysoký nárůst v hmotnosti zadržené marihuany, který je skoro 20 krát větší než v předchozích letech. Důvodem je rozšíření nelegálního pěstování marihuany, zejména u občanů vietnamské národnosti.

Do výkonu služby celní správy bylo v roce 2009 celkem zařazeno 65 služebních psů. Česká republika je členem Evropské unie a je geograficky uprostřed. Přesto se i České republiky týká ochrana vnějších hranic Evropské unie, a to v souvislosti s mezinárodním letištěm Praha Ruzyně. I zde jsou samozřejmě zařazeni služební psi, jejich činnost vede k posílení a zefektivnění ochrany výše uvedených hranic i samotného letiště Praha Ruzyně. Je možné konstatovat, že mezinárodní letiště Praha Ruzyně patří k nejkomplexněji zajištěnému letišti v rámci EU v oblasti zařazení speciálně vycvičených služebních psů. Celkově se psi v roce 2009 podíleli na 162 případech záchytů drog, 67 případech záchytů cigaret

a tabákových výrobků, 97 případech záchytů živočišných produktů podléhajících zákazu dovozu (CITES). Z výše uvedeného bylo odhaleno kolem 1,8 mil ks cigaret a 817 kg tabáku.

Nejvíce záchytů je v současné době na letištích, zde dochází k velkým nálezům zejména v zavazadlových prostorech, u tzv. polykačů“ a kurýrů, kteří cestují z rizikových destinací. Hašiš a extáze se do ČR pašuje zejména z Holandska, především prostřednictvím kurýrů. Mezi známé trasy pašování drog patří např. tzv. „Balkánská cesta“, která je hlavní trasou dovozu heroinu do České republiky. Heroin, který je původem z Afghánistánu, pachatelé přepravují zejména přes území Turecka, Makedonie a Bulharska. Další drogová cesta je tzv. "Hedvábná stezka", jež se stává jedním z klíčových směrů afghánského opiového exportu. Surové opium a častěji heroin odtud pokračuje dále přes Kaspické moře do Baku a dále do Ruska či do Turecka a Evropy. Kokain je do ČR pašován zejména z Jižní Ameriky, převoz je uskutečňován pomocí najatých kurýrů, kteří ho převážejí v zavazadlech.

Oproti roku 2006 je patrný vysoký nárůst případů porušení Washingtonské úmluvy CITES. Z jednotlivých případů živých exemplářů se zadrží zejména želvy, papoušci a hadi. Z trofejí se jedná nejčastěji o medvědy a krokodýly. V porovnání s dřívější dobou je v současné době evidován nárůst záchytů trofejí a výrobků. Za nový fenomén je možné považovat internetový prodej pomocí internetových serverů.

Mezi nejznámější případy Celní správy České republiky patřilo odhalení kolem 16 kg heroinu, který byl urytý ve 30 balíčcích za zadní registrační značkou osobního automobilu, nebo např. zajištění 50 kg marihuany při domovní prohlídce. Za dosud největší záchyt historie celní správy je možné považovat odhalení heroinu v množství 208 kg, v celkové částce 208 mil., který byl proveden v roce v roce 2004 (viz případová studie Nezákonný obchod s heroinem).

I přesto, že současná doba je charakterizována velkým nárůstem a zkvalitněním detekční techniky, můžeme s jistotou říci, že schopnosti psů není možné doposud ničím tak efektivním nahradit. Pes se svými čichovými schopnostmi je v práci Celní správy ČR nepostradatelným a nenahraditelným „partákem“ celníka. Domnívám se, že je možné říci, že se cena takového psa nedá vyčíslit.

6. SEZNAM LITERATURY

1. Braun, V. 2010, osobní sdělení, 5. ledna
2. Cecava, F. 1988, Služební výcvik psů, Institut výchovy, Praha, 145 s.
3. Dibďák, M. 2009, osobní sdělení, 3. listopadu
4. Dušánek, J. 2009, osobní sdělení 10. listopadu
5. Eis, V. 1991, Pachové práce služebních psů, Magnet-Press s.p., Praha, 97 s.
6. Komolý, M. A. 1963, Výcvik služebního psa. Naše vojsko, Praha, 300 s.
7. Kranátová, M., Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice. [online]. 2001 [citováno 2009-12-08]. Dostupné z <<http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php>>
8. Kuntová, D. 1995, Psi –teorie, praxe, atlas plemen, Jihočeské tiskárny, a.s., České Budějovice
9. Mainuš, F., Janák, J., Horváth, V. 1977, Historie celnictví v ČSSR, Naše Vojsko, Praha, 240 s.
10. Matoušek, P., Sabelová, L. Clo, 2007 (Program) ASPI pro Windows verze 8.0 [cit. 2009-11-3]. Dostupné z <<http://www.aspi.cz>>
11. Kranátová, M., Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice. [online]. 2001.[citováno 2009-12-08]. Dostupné z <<http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php>>
12. Mainuš, F., Janák, J., Horváth, V. 1977. Historie celnictví v ČSSR, Naše Vojsko, Praha, 240 s.
13. Matoušek, P., Sabelová, L. Clo, 2007 (Program) ASPI pro Windows verze 8.0 [cit. 2009-11-3]. Dostupné z <<http://www.aspi.cz>>
14. Mazovev, V.V. 1954, Původ, exteriér a plemena služebních psů, in Služební pes. Naše vojsko, Praha, 19-82 s.
15. Kranátová, M., Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice. [online]. 2001.[citováno 2009-12-08]. Dostupné z <<http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-index.php>>
16. Mainuš, F., Janák, J., Horváth, V. 1977. Historie celnictví v ČSSR, Naše Vojsko, Praha, 240 s.
17. Matoušek, P., Sabelová, L. Clo, 2007 (Program) ASPI pro Windows verze 8.0 [cit. 2009-11-3]. Dostupné z <<http://www.aspi.cz>>

18. Mazovev, V.V. 1954. Původ, exteriér a plemena služebních psů, in Služební pes. Naše vojsko, Praha, 19-82 s.
19. Miklósi, A., Topál, J., Csányi, V. 2007, Big thoughts in small brains? Dogs as a model for understanding human social cognition. *Neuroreport*, Mar 26, 18 (5), 467 – 471 s.
20. Najbrt et al. 1980, Veterinární anatomie 1, Státní zemědělské nakladatelství, Praha, 524 s.
21. Pisarčíková, H. Historie belgického ovčáka. [online]. 2009 [citováno 2010-01-18].
Dostupné z <http://www.kchbo.com/?Plemena:Historie_belgick%26acute%3Bho_ov%26acute%3Bka>
22. Pongrácz, P., Molnár, C., Miklósi, A. 2009, Jan 30. Barking in family dogs: An ethological approach. *veterinary journal*
23. Skuhrovský, J. 1973, Čichové práce psa, Český svaz chovatelů drobného zvířectva, Praha, 124 s.
24. Služební kynologie, 2004, Vnitřní předpis Celní správy ČR, 34, 14 s.
25. Stuchlík, D. 2010, Jak se hledají ohrožená zvířata? *Psí kusy*, 2, 52-55 s.
26. Šebková, N. 2008, Kynologie, Česká zemědělská universita v Praze, Praha, 120 s.
27. Veverka, M. 2009, osobní sdělení, 7. prosince
28. Vyhnálek, O., Suchánek J. 1993, Kriminologická odorologie. *Kriminologický sborník*, 12, 549-552 s.
29. Zákon č. 13/1993 Sb., ze 15. prosince 1992, Celní zákon: Sbirka zákonů.
Dostupný z <<http://www.aspi.cz>>
30. Zákon č. 185/2004 Sb., ze dne 1. dubna 2004, o Celní správě České republiky: Sbirka zákonů. Dostupný z <<http://www.aspi.cz>>
31. Zkušební řád pro hodnocení výkonu služebních psů celní správy ČR kategorie „Pachové speciální práce“, *věstník CS SPČ* 48/2004, 20 s.

7. PŘÍLOHY

1. Obrázkové přílohy

Obr. 1 – Německý ovčák

Zdroj: (www.cz-pes.cz/atlas/nemovcak/znakac.jpg)

Obr. 2 – Belgický ovčák

Zdroj: (http://www.psi-kocky.cz/psi_plemena/belgicky_ovcak_malinois.html)

Obr. 3 – Holandský ovčák

Zdroj: (<http://sorba.blog.cz/0803/holandsky-ovcak>)

Obr. 4 - Pikardský dlouhosrstý ohař

Zdroj: (<http://www.ohari.eu/clanky/psi-plemena/francouzsti-dlouhosrsti-ohari/>)

Obr. 5 - Anglický špringršpaněl

Zdroj: (http://www.celysvet.cz/images.php?fotka=anglicky-springrspanel_1&dd=645)

Obr. 6 – Zlatý retrívr

Zdroj: (<http://www.zlaty-retrivr.cz/fotogalerie-2009.php>)

Obr. 7 – Výcvikové středisko služební kynologie Heřmanice

Zdroj: Archiv Celní správy

Obr. 8 – Psinec ve výcvikovém středisku Heřmanice

Zdroj: vlastní

Obr. 9 - Výchvick služebního psa na poslušnost

Zdroj: Vlastní

Obr. 10 - Výchvick služebního psa na vyhledávání OPL – prohledávání zavazadel

Zdroj: Vlastní

Obr. 11 - Výchvick služebního psa na vyhledávání OPL – prohlídka automobilu

Zdroj: Vlastní

Obr. 12 – Výchvick služebního psa na vyhledávání OPL – prohlídka autobusu

Zdroj: Vlastní

Obr. 13 – Výcvik služebního psa na vyhledávání OPI – prohlídka vnitřku vozidla

Zdroj: Vlastní

Obr. 14 – Výcvik služebního psa na vyhledávání OPI – vnější kontrola automobilu

Zdroj: Vlastní

Obr. 15 – Výchvik služebního psa na vyhledávání tabáku a tabákových výrobků

Zdroj: Archiv Celní správy

Obr. 16 – „Komínek“ při výchviku na vyhledávání výbušnin

Zdroj: Archiv Celní správy

Obr. 17 – Výcvik služebního psa na vyhledávání CITES

Zdroj: Archiv Celní správy

Obr. 18 – Výcvik služebního psa na vyhledávání zbraní

Zdroj: Vlastní

Obr. 19 – Nezákonný obchod s Heroínom

Zdroj: Vlastní

2. Textové přílohy

Textová příloha 1 – Záznam o použití služebního psa

[Redacted]
.....
(Z útvaru ČS)

ZÁZNAM o použití služebního psa

Jméno a evidenční číslo psa: [Redacted]

Jméno, příjmení a osobní číslo psovoda: [Redacted]

Datum a časové rozmezí nasazení psa: [Redacted]

Místo nasazení: [Redacted]

Popis nasazení psa:

[Redacted]

Povětrnostní podmínky, [Redacted]

rušivé vlivy, popř. další okolnosti:

Výsledek nasazení psa: [Redacted]

V [Redacted]

Dne: [Redacted]

Zpracoval: [Redacted]

Zdroj: (Služební kynologie, 2004)

Textová příloha 3 – Výcvikový deník služebního psa určeného pro PSP

Výcvikový deník služebního psa určeného pro PSP

Jméno psa:		Jméno psovoda:	
Dne:	Počet hodin:	Místo:	
Poslušnost			
Prováděné cviky		Chování psa	
Pachové práce			
Druh (značka)	Množství	Místo úkrytu	Reakce psa
Vyjádření kynologa ČR:			

Zdroj: (Služební kynologie, 2004)

Textová příloha 4 – Evidenční karta služebního psa

Evidenční karta služebního psa

EVIDENČNÍ KARTA SLUŽEBNÍHO PSA

CELNÍ SPRÁVY ČESKÉ REPUBLIKY

jméno psa:

evidenční číslo psa:

plemeno a pohlaví psa:

identifikační číslo psovoda:

V případě nálezu odevzdejte nejbližšímu útvaru Celní správy ČR!

Zdroj: (Služební kynologie, 2004)

Textová příloha 5 - Jak se hledají ohrožená zvířata

si pracanti

Jak se hledají ohrožená zvířata

Prohledávat desítky a stovky tun kufrů a batohů, zda-li v nich nejsou pašovány ohrožené druhy živočichů, to není žádná legrace. Špringršpaněl Iran je prvním psem v zemi, který díky svému nosu začal pašerákům starost přidávat, a naopak celníkům jejich práci ulehčovat.

Akšá a Iran tvoří zkušební tým.

Býla to vlastně ohromná štola dočerství. Měli si odřízt spícího, jen trochu trochu rudšího žvota, jako kdyby pes ze svého. Anžickému špringršpanělu jménem Iran se byly necelé dva roky, když se jeho majitel dostal do takové rodné situace, že se ho pokoušel zvezt. Zahrno Iran ještě spícího pohádal v jeho postek, majitel vyčítal tvář, že mu hledá svého přítele. Jeho ovděl byl tehdy na věšák. Jenže pak šlo všechno ráz kanciz. Inzeritu si všiml pracovník celní správy. Řekne mu Akšá. Ten jí tou dobou několik let pracoval u odníká jako psův a savi: měl

slabost pro křivé psy. Tak začal Iranův nový život. A díky němu původně všilítí pes vešel do děje tuzevské kynologie. Stal se totiž prvním šyhožen v této zemi, který svým jemným nosem vstoupil do zvláštní služby. Do služby, kterou stály vedou proti jednání z nelegálních nelegálních obchodů na světě. Po zbraních, drogách a blběn maso je totiž tený obchod s ohroženými živočišnými druhy tak výnosnou zločineckou disciplínou, že jí před pěti lety jeho obrat, podle oficiálních odhadů, překročil 10 miliard dolarů ročně. Ale vezměme to všedně popořádku.

Obchod s ohroženými zvířaty je výnosnou zločineckou disciplínou

Spustila to ptačí chřipka

Iran se přehlétoval ke svému rodnému majiteli a ten jej nabídl do služeb svého zaměstnavatele. Celí spůlka tedy mladého špringra vykovala a on s Akšem zřihy nastoupil do základního vojenského kurzu. Tehdy šlo o hledání drog. Po jeho úspěšném absolvování se začali mezi své psi „drogoví“ kolegy a u toho zůstal další čtyři roky, a to zejména na pražském ruzyňském letišti, kde mají ostře Iran a jeho pártník svůj současnou základnu. Jenže pak přišla známá epidemie viru H5N1 známého spíše jako ptačí chřipka. Jako součást preventivních opatření proti jejímu šíření tehdy staly větší část světa zcela omezený obchod se všim, co připomínalo jakéhokoliv spálenos. Jistě generální ředitelství zareagovalo tím, že je potřeba vyvíjet psa na hledání penatí zvířat, aby se pokud možno

89 ml kury

dale předají i logárnímu dovozu," pocihuje Aleš začátky iranovy nové pracovní kariéry. „No a když už se sál hledat ptáky, rozšířil jsme jeho výcvik i na ostatní živočišné druhy a produkty z nich," dodává psovod. Z Iránu se tak stáem stal nejen „droga" ale také pes hledající CITES, tak se totiž ve zkratce říká ohroženým druhům živočichů (více viz rámeček).

Podle Aleše zadala tato nová práce čtyřnohého zelníka bavit možná ještě více než původní drogy. „Myslím, že je to i díky tomu, že jde o lovecké plemeno. Takže zvíř je pro něj ještě zajímavější, víc ho baví," říká Aleš s tím, že konec konců jde o loveckého sládko, který by tedy měl mít hledání zvířat již takřka geneticky naprogramováno. Je ale samozřejmé, že Iran nadále vyhledává i drogy, na které byl původně vyvočen. A slušný úspěch jeho

Co je CITES?

Jde o oficiálně používanou zkratku pro „Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a pěstě rostoucích rostlin".

Jejím účelem je kontrola a regulace mezinárodního obchodu s vybranými ohroženými druhy. CITES v současné době chrání asi 5 000 druhů živočichů a 28 000 druhů rostlin celého světa. Úmluva upravuje pravidla pro mezinárodní obchod s ohroženými druhy lesy a flóry, který je jednou z hlavních pilířů vymáření stále většího počtu volně žijících druhů. Platí v jednotlivých členských zemích, v současnosti jde o celkem 172 členských států. Naše republika přistoupila k CITES 25. srpna 1992.

nálezů, z nichž největší podíl tvoří masluana a hošš, svědčí o tom, že na své „drogové" lameslo nezapomíná.

Krokodýl i salám

Sarcéme učení vyhledávní zvířat či jejich tělesných fragmentů trvalo zhruba měsíc a Iranovi šlo mimořádně dobře. „Začal jsem samozřejmě pamatovat zvíř, ale on velmi rychle pochopil, a začal hledat a označovat vše. Sam jsem byl překvapený, když při výcviku zcela bez problémů našel a označil třeba i pachovou konzervu s pachem opice, sčkol se s ním nikdy předtím nesekal," vysvětluje Aleš. Iran tedy nyní prohledává zavazadla a je schopen označit bagáž, kde se nalézá vše od mořských živočichů, přes ptáky, savce až po primáty.

Při soustředění v Rakousku si jich všimly i mistři noviny

www.domacilekarna.cz
 021 22 22 22

Nejúčinnější forma kolagenu

koloidní roztok kolagenového hydrolyzátu

vysoký obsah natřepené a více než 90% vstřebatelnosti
 = MAXIMÁLNÍ ÚČINNOST

ArtiCAN tvoří a ArtIDUAL řešení

obsahují speciální enzymatické procesy, které zvyšují vstřebatelnost kolagenu na maximální úroveň v jedinečné formě koloidního roztoku, s výrazně širšími B 011, B2, B3, B5 a B6. ArtIDUAL je navíc obohacen o glukosamin sulfát.

- Pomocí a terapie kloubních onemocnění
- Podpora zdraví kloubů, kůže a pohybového aparátu
- Snížení uvolňování z kloubů kyseliny močové
- Snížení uvolňování protilátek z kloubů kyseliny močové
- Přidání glukosaminu sulfátu, který zlepšuje funkci kloubů
- Zvyšuje vstřebatelnost kolagenu

Všechny druhy kolagenu a glukosaminu

Užití ArtiCANu je doporučené:

- při závažném štěrku
- při dlouhodobém štěrku do 1,5 l/24h
- při štěrku kloubů
- při štěrku

Užití ArtIDUALu je doporučené:

- při štěrku a štěrku kloubů
- při štěrku a štěrku kloubů do 1,5 l/24h
- při štěrku kloubů
- při štěrku kloubů
- při štěrku kloubů
- při štěrku kloubů

Dostupné i jako doplněk stravy ve formě
 kapslí, s.r.l., Mladá Vožnice 1995,
 143 06 Praha 4, tel./fax: 241 781 905,
 nebo e-mailem: objednavky@domacilekarna.cz

www.domacilekarna.cz

17

Samozejdně že označují také přítomnost masových výrobků. Ostatně právě různé masové pochutiny patří k jeho nejčastějším objevům a za jednu běžnou službu označí i několik zsvazadel, kde jsou patřně nalezeny různé výrobky pocházející z masa. Například turisté si totiž často z dovolené vezou různé dobrotky, aniž by tušili, že převoz masa a masných výrobků podléhá silným omezením, respektive zákazům. A často se poté na letišti diví, když se při převzetí svých zsvazadel dočkají problémů s úředníky.

Ale kromě masných výrobků už má za sebou Iran překonání řádku nálezu vystavené chráněných zvířat či jejich částí. Konkrétně, mohlo se jednat, které vedl cestující k užití v tradiční čínské medicíně, suchozemské želvy, stejně tak jako živé papoušky nebo třeba vyprazdňovací krocodýl hlava, tyhle všechny záležitosti už má Iran na své pomyslné paletě. Za jeden z nejzajímavějších nálezu považuje Aleš Ion z listopadu 2005. Tehdy jeho kolegové cestníci, spolu s pracovníky Českou inspekcí životního

Při preventivních kontrolách Iran odhalil drogy, maso i chráněné živočichy

prošleď, kteří nad obchodem s chráněnými druhy mají také dozor, měli tip. Byli zvědaví na přílet jednoho člověka, který byl na cestě ze severní Afriky.

Podezření se potvrdilo

Po vyložení zsvazadel z letadla zajely vozky s kuřky a batohy do podzemí ruzyřského terminálu, kde už čekal Iran. Jak je vidět na videozáznamu z akce, Iran soustředěně prověřoval jeden vozík za druhým. Na náhodu si vyskočil a pečlivě nasbíral vzduch kolem batohů. Na jednom z posledních vozíků postupně procházel po zsvazdech, když se náhle zarazil a vrátil se zpět k jednomu z kuřků. Nosením dvěma námiřní vozíky posíl zřpu a zářpy se

dělvá do zůřvěho hrábění a šláklání. „Bylo tam devětšestdesát pět kilo a jedenáct suchozemských želv“ popisuje výsledek akce Aleš. Pokud jde o práci, jak si kdy je pes k zsvazadům přivolel, však povod příle šdřiny není. „Chodíme zůřka na náhodu přodem vřypovane lety a pak samozřejmě dšlána i kontroly preventivní“, vysvětluje cestník. Každopádně jasně Iran nebo jeho družky při kolega ředšáci CITES, který byl mezitím přivezen do služby, označil nápké zsvazadlo, následně jeho prohlídka ze strany cestník. A pokud to náhodu nejsou drogy nebo evidentně masový produkt pocházející ze zemědělské produkce, volají cestníci odborníky z České inspekcí životního prostředí. Ti již mají právě kvůli těmto případům na ruzyřském letišti i svojí skůbnu. Pracovníci inspekcí zjistí

Cestovníci v autě není, taková záležitost jako práce

Jak jsou ohrožené druhy podle CITES rozděleny?

Úmluva CITES má přílohy, které obsahují seznam druhů podle stupně jejich ohrožení a podle těchto kategorií také spravuje možnost obchodování s nimi.

Příloha CITES I: obsahuje druhy, které jsou bezprostředně ohroženy vyhřbením. Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán (zákaz dovozu a vývozu) a je povolován jen výjimečně. Z těchto druhů je to například orol královský, onul mořský, sokol stšbořavý či třeba vydra říšná.

Příloha CITES II: obsahuje druhy, které by mohly být ohroženy vyhřbením, pokud by obchod s nimi nebyl přísně regulován. Mezinárodní obchod je povolen pouze na základě zvláštních povolení (CITES permít), která musí být předložena celým orgánům jak při vývozu, tak i při dovozu. Z tuzeřských druhů jde například o víka, medvěda hnšdšho, ryba ostřbovída, kočku šdivokou, šapa šdemšho, ale třeba i pšjarka lékařskou nebo snšženku pošdemššník a brambolík nachový.

V této příloze jsou zařazeny i celé skupiny živočichů a rostlin, jako například primát, papoušek, kařžpy či orchideje.

Příloha CITES III: obsahuje druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na náhů těchto zemí. Pro esemšplně pocházející z těchto zemí je třeba celním orgánům předložit esportní povolení úřadů vřdžející země. V ostatních případech musí obchodník předložit potvrzení o původu esemšplně, příkladem může být třeba kořba královská a řndí.

o jaké zvíře či zbytek zvířete se jedná a do jaké skupiny CITES zvíře patří. Poté se víc či méně se samotným cestujícím. A pokud se někdo pokusí pašovat některé z druhů napsaných na seznamech CITES ve vyšších skupinách, může se také dočkat trestného.

Pašeráci nezapomínají

Jan Klapač z České inspekce životního prostředí je jedním z těch, kteří službu na narybném letišti dělají, aby byl v případě nálezů cestujícím k dispozici k odbornému posouzení nálezů.

Na otázku jakou má on a jeho kolegové zkušenost se psy hledajícími ohrožená zvířata, vysvětluje. My se té první lize

naučíme, takže leckdy ani nevíme, na základě jakých poznatků cestovní příslušník objeví. Na druhou stranu také máme informace, že od doby, kdy je na Ruzyni větší činnost věnována pozornost pašerácké směrují své zájmy zejména na jiné letiště, která jsou pravděpodobně z tohoto hlediska ošetřena hůře, než je právě to pražské," vysvětluje inspektor a říká, že pokud jde o pašování CITES druhů přes letiště v Ruzyni, tak se situace také zásadně změnila vstupem naší země do schengenského prostoru.

Organizátoři nelegálního obchodu se zvířaty totiž samozřejmě svůj byznys pečlivě sledují a již dobře vědí, že v Ruzyni na jejich kontrabandy čeká pečlivá kontrola v podobě Itana a jeho dalšího psího kolegy. Ale vstupem do schengenského prostoru a tedy zrušením hraničních kontrol na pozemních hranicích dostal novou šanci. Svoje dodávky totiž mohou poslat na jiné, méně střežené letiště, a pak je bez problémů převést po zemi tam, kam potřebují. „Nejčastěji bývá řeč o Václavě či Vidni," dodává Jan Klapač.

Je tedy možné konstatovat, že boj proti legálním obchodníkům a ohroženým živočišným druhům rozhodně nakonec šel právě naopak. Pašeráci svůj byznys posunují na stále vyšší organizační stupně. A je jasné, že státy a orgány, které proti nim bojují, jsou většinou ti, kteří jsou až druzí na tahu a dělí tak v ruce ten kratší konec pomyslného provazu. Ale aby v tom nebyl sáň, stojí jim po boku právě Itan a jeho další psi přátelé. Vždyť jejich jemné nosy a čuch do práce jsou více než účinnou pomocí.

Text: Dušan Stuchlík

Foto: Dušan Stuchlík, J.Š. Igor Štaněk, archiv

Jak funguje CITES

V praxi CITES funguje tak, že druhy chráněné touto úmlouvou nemohou být přepravěny přes hranice bez speciálního povolení, které vydávají výhradně orgány dvou zemí. Tedy země vývozu i dovozu. Státní orgány tak vytvořily celosvětovou síť, která má za úkol kontrolovat mezinárodní obchodu s ohroženými druhy. Potvrzení o obchodní transakci, mezinárodně nazývané „CITES permit“, musí doprovázet každou mezinárodní zásilku exemplářů CITES, a to nejen pokud jde o živé jedince, ale i při dovozu a vývozu suvenýrů, výrobků pocházejících z CITES druhů. Tedy například připravené přípravky hlavy z lišky, kabelky, pásky z krokodýlí kůže, výrobky tradiční čínské medicíny obsahující extrakty z čístej lží živočišných či rostlin chráněných podle CITES.

Zdroj: (Stuchlík, 2010)